

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ

ЎЗБЕКИСТОН
АДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ

1956 йил
4 январдан Ҳашр
Этила бошлаган

1996 йил

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН
5 январ, № 1 (3338)

Шеврий лаҳза

Жонибек СУБХОН

ЎЗБЕКИСТОН

Бир чаман бор бул жаҳонда, менга қадр — жон қадр,
Ўзбекистон деб атаган толеи осмон қадр.

Бу чаманда тонди қадрин гул каби ҳар бир киши,
Мўсафид чоллар табарук кўза сурган нон қадр.

Бу чаманда неча гул — фарзанда айлаб жон ато,
Оналар бўлди азизлик ббиди иймон қадр.

Севса севгай бир умрга, нафрати тидир азла,
Қизлари туғиға монанд ҳар ийғит — исён қадр.

Бундаги бир халқ заминга сажда айлар эрта-кеч,
Эли деб товлар кўшида барини бирён қадр.

Бул ватанинг ҳар гийҳи — эртанг кундан умид,
Унга айлаб кўзларимнинг ёшини найсон қадр.

Шеврида гар саҳви бўлса айбламан шоирни ҳеч,
Юртига шқини у битди мисрада имкон қадр.

Ҳамнафас қолгайдир умри бу ватан бирлан абад,
Ўзбекистон шарҳини ким айлади Субхон қадр!

Саҳна ортида. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Римма Аҳмедова ва Гавҳар Зокирова

ЭРТАНГИ КУН РЕЖАСИ ЭНГ ГЎЗАЛ САРҲИСОБДИР

Ассалому алайкум, азиз муштарий! Янги йилингиз кутлуг бўлсин, кутлуг киятларингиз рўбга чиқсин. Дилингизга мунавварлик, хонадонингизга фойз-баракка, юртингизга тинчлик-омонлик, элимизга сикат-саломатлик тилаймиз. Янги йил оқшомида бир-биримизга, дўст-қадрдошларимизга билдирган истакларимиз, субҳи содиқда поклашиб Оллоҳдан сўраганларимиз — ижобат бўлсин. Наҳот — ҳаракатда, амалда, дейдилар. Сўрайлик, орзу қилайлик, аммо сўз ва амалларимиз киятларимизга ҳамоҳанг бўлсин, бир-биримизга меҳрибон, садоқатли бўлайлик. Ҳайтимиз ибратга айлانسин. Шундай бўлсагина йўлларимиз явада мунаввар бўлади, улуг манзилларга ҳормай-толмай ета оламиз, эккан экиларимиз, сочган уруғларимиз беҳато униб чиқади.

Янги йилни ким қандай кутиб олса, унинг йил давомидаги умри ҳам шундай ўтади, деган гап бор. Янги йилда сиз фарзандлик бурчини оло этиб ота-оналарингизни бориб кўрдингиз, устозларингизни йўқладдингиз, меҳр билан фарзандларингиз бошини силдингиз, беғорлар дардига Оллоҳдан шифо сўрадингиз, хаста кунгилларга таскин бердингиз. Ҳаерда, қайон хонадода, қай даврада бўлманг озода Ватан, озода Миллат шаънига ҳамду саволаб айтдингиз, сизу бизнинг, эл-юртимизнинг улуг бойлиги — тинчлик-тотувликка шуқролар айтдингиз. Арзлар, гина-қудратлар узутилди — сиз биринчи бўлиб қўл узатдингиз, биринчи бўлиб табассум қилдингиз, қўл узатганга барингизни очдингиз, остоқангизга келган кишини уямиз, дастурхонингиз тўрига тақлиф этдингиз.

Умид қилайлик, бутун йилимиз шундай ўтсин. Бир-биримизга йўқлаб, кутлаб, қўнғилларимизни кўтариб, ютуқларимизда ҳасасилиб чарчамайлик. Қўлимиз — қўлимизга, дилимиз-дилимизга, кўнглимиз-кўнглимизга пайвазд бўлаверсин.

Янги йил билан ҳурматли Юртимизимизни, унинг мисолида бутун элимизни жаҳон кутлади, дунёда ўзининг муносиб ўрнини, қадр-қимматини топаётган Муस्ताқил Ўзбекистонга, демакки сизу бизга яна бир бор ишонаб билдиринди. Шу ишончга ҳаминча муносиб бўлайлик. Дунё тарихига, дунё маданиятига, дунёвий тамойилларга мос иш тутайлик. Юртимизга келаятганлар, бизга умид қўйган билан қарайтганларнинг бу юртда, бу элдан қўнғил тўлай қолмасин.

Йилингиз бошида турибмиз. Муस्ताқиллигимизнинг бошинчи йили бошланди. Инсон ҳаётида вақт саноғи бошланганидан бери орадан қачна йил ўтган бўлмасин ҳали бирон бир сана, бирон бир ой, бирон бир кун бир-биринга айланган бўлмасин. Ишончнинг, ушбу йил ҳам бундай умасно бўлмайди. Унинг ўзига яраша юки, масъулияти, йўли ва имкони бор. Бу, энг аввало, оидимизда турган масалалар, муаммоларнинг тобора ойдинлашаётгани, янги давр, янги замоннинг Янги одами шаклланиб бораётгани, янги талаб, янги шиддатларга мослашаётганимиз, рўқимизда гўзал туғилган уйғонаётгани, дилимиз поклаётганида намой бўлади. Аслида, ўтган умримизнинг ҳар бир дақиқаси вайдон, ниймон сарҳисобдан ўтмоғи керак. Одам ҳаминча ўз ўтган йўлига, эришган ютуқларига баҳо бермоғи, етган-етмагани киятларини қўнғилдан ўтказиб, шунга яраша иш тутмоғи керак. Аммо, шу ҳам аниқки, энг гўзал сарҳисоб — бу эртанги кун умиди, режалари билан пайваста сарҳисобдир. Бу дунёда энг осон иш — ўзгалар эришган, эришмаган ютуқ-камчиликлари баҳолаб, энг оғир иш эса ҳар бир киши ўз-ўзига «менинг ўзим нима иш қилдим, нимага эришдим, нимага эришмадим, нега эришмадим», дея савол беришидир.

Ушбу сатрлар ёзилган, кадрдон газетангизнинг ушбу соғи саҳифаланаётган кунини «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» нашр этила бошланганига роса қирқ йил тўлди. Қирқ йил чинда газетангиз турли номларда 3338 та сонга газеталар қўлига бориб етди. Биз бутун газетангиз бугунги шошларни сифатида қирқ йиллик феолиятимизни сарҳисоб қиламиз ва айтиб ўтганимиздек, бу сарҳисобдан бугунги, эртанги режалар, киятлар билан чамбарчас боғлаймиз. Матбуотнинг, журналистнинг, публицистнинг ёзуви шундай. У ҳаминча олдига қараб киятилиши, олданин кўра билиши, ўз сўзи, ибрати билан эл-юртин ортдаги эриштира олиши керак. Жамият ҳаётини матбуотсиз тасаввур этиб бўлмайди. Чунки у жамиятнинг тарбиясига ҳамдир. Матбуот фикр уюллади, фикр мудроклигига қарши кўралади. Демакки, оммавий ахборот воситаси бўлишига газетани, журнални бошқа нақиллар ҳаминча бедор, фойдий бўлиши, ўзи мудраб, оқсак қолмаслиги, ҳар бир давр, ҳар бир боқич эҳтиёжга мос шиддатда, хис-туғилларда маркум бўлиб қолмаслиги керак. Айтилган, айтилаётган, «дамнамизга маълумки...», деб бошланувчи айрим мақолалар қабил ҳаминча маълум ва таянч ҳақиқатларни қайта-қайта такрорлайверинида осон иш йўқ. Матбуот ҳам айтилмаган, айтилмаётган, эътибордан четта қолаётган гапларни ҳам айтишга бурчли. Гап бунда қимнингидир ниманидир биринчи бўлиб айтиши, айта олиши устида бораётгани йўқ. Саволаб билан қўнғилдан кетган газета ҳам газета бўлмай қолади. Савол қўнғилдан мақсад — очини қидирини, йўлларини тақлиф этиши, фикрлар ранг-баранглигига имкон беришдан иборат. Фақат шундангина матбуот сўян тараккиётга, уйғониниға хизмат қилади.

Яқинда Вазирав Мархаматидега бўлиб ўтган йилнингидеда республика оммавий ахборот воситалари жуда қаттиқ таъкид қилинди. Бу таъкиддан ҳар бир ижодий жамоа, ҳар бир ижодкор ўнға тегишли хулоса чиқариб олиши керак. Аммо, таъкид фақат матбуот ходимларига тегишли эмас. Муҳтарам юртовшимизнинг чуқур тақлими муҳарриру муҳбирларга ҳам, ноширлару алоқачиларга ҳам, соҳа мутасаддиларига ҳам, Матбуот сўзига отарили эътибор бермаётган, айрим ҳолларда уни меҳсонмаслига, кўриб-курмаслига олаётган ташкилотлар раҳбарларига ҳам бевосита тааллуқлидир. Холини таъкиддан ҳали ҳеч қачон бирон ким эини кўрган эмас. Дўст аччиб гапиринди, деганларидек, матбуот сўзига, унинг таъкидиди муноқазаларига ва, умуман таъкидга тоқати бўлмоғимиз керак. Ижон — сўзининг доғси, ҳадди — душмани эканлигини унутмайлик, сўзининг шиддати сўмасин. Муस्ताқиллик шариғида, муҳирлар бўлишимиз, бошинчи йил ашамоқидан. Мақсадлар, қарашлар алоқачиларга ойдинлашиб бўлган. Вас, шундай экан, экиннамиздаги масъулиятни явада чуқур хис этайлик, эл-юрт наифаатларини йўлида ҳалол меҳнат қилайлик.

МАДАНИЙ ТАРАҚҚИЁТНИНГ ОЙДИН ЙЎЛИДА

Яқунлаштиган 1995 йил мамлакатимиз ижтимоий-маънавий тараққиётининг барча соҳаларида бўлгани сингари республика маданияти ҳаётида ҳам муҳим воқеаларга бой бўлди. Санъат ва маданият аҳли-баракатли ижод қилиб, маданият тараққиётда мустақилликни муштақлашга муносиб ҳисса қўшдилар. Ўзбек маданиятининг халқаро кулмага кенг эътироф этилаётгани ҳам бунга яққол намойиш этиб турибди. Мухбиримиз янги йил арафасида Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазири Э. Қ. ХАЙИТБОЕВ билан учрашиб, халқаро маданият олоқаларимиз юзасидан бир неча савол билан мувожабат қилди:

— Ҳурматли Эркин Қаҳарович, Сиз яқинда халқаро миқёсда ўтган иккита муҳим анжуманда иштирок этиб қайтдингиз. Уларнинг

ҳаётида татбиқ этиш юзасидан кенг фаолият олиб боришди.

Шуни мамнуният билан айтмоқчиманки, бизнинг қадимий Бухоронинг эски шаҳар қисмини таъмирлаш ва ободонлаштириш юзасидан амалга оширган ишларимиз ана шу муътабар халқаро мукофотга сазовор бўлди. МДХ доирасидаги мамлакатлар орасида биринчи бўлиб муқтақил Ўзбекистон вақиллари ана шу мукофотни қўлга киритдилар. Бу бир жиҳатдан миллий истиқлол бизга халқимизнинг қадимий анъаналари, маданият қадриятларини тиклаш йўлида катта истиқбол ва имкониятлар очганининг натижаси бўлса, иккинчидан Президентимиз ташаббус билан Баҳоуддин Нақибонд ва Мирзо Улуғбек юбилейлари муносабати билан амалга оширилган бунёдкорлик ишларининг халқаро миқёсда эътироф этилиши ҳамдир.

Анжуман кунлари Бухоронинг эски шаҳар қисминини таъмирлаш юзасидан амалга оширилган бунёдкорлик иш-

Давоми етиичи бетда

Ешларни бой маданиятимиз билан таништиришда, миллий қадриятларимизни улар онгига сингдиришда, эстетик тарбиялашда, шубҳасиз, театр муҳим рол уйнайди. Бунинг учун эса театрни мактабга яқинлаштириш, улар орасидаги ҳамкорликни муқим йўлга қўйиш зарур. Аммо, минг афсуски, ҳозирги пайтда театр мактабдан қўл чўза етмайдиған масофала узоқлашиб кетган. Очгани айтаганда, бугун болалар ўқиди турсин, катталарини ҳам театрга жалб этиш қийин бўлиб турибди. Лекин, нима бўлганда ҳам, театр ва фарзанд тарбияси узаро уйғунликда бўлиши лозим. Бунинг учун, аввало, миллий театр санъатини ривожлантиришимиз, унинг меъдаларидан биринчи навбатда еш авлодини бахраманл қилишимиз даркор.

Театрни мактабга яқинлаштириш учун, назаримда, икки йуналишда: ижодий ҳамда ташкилий изланиш олиб бориш мақсадга мувофиқ. Ижодий изланиш деганда, театр репертуарини янгилаш, бойитиш, бойитганда ҳам саёз, бақана асарлар хисобинга эмас, балки ешларга ҳақиқий эстетик завқ берадиган, том маънодаги гузалликни тараннум этиладиган асарларни қўяйтиришни назарда тутмоғимиз лозим. Шу уринда яна бир фикр: театр фақат миллий тарих ва замонамиз ҳақиқатлари асарлар билан чекланмаслиги керак. Халқимиз жаҳон маданиятининг классик асарларидан, умуминсоний қадриятларидан бебаҳра қолмаслиги учун ҳам саҳналаримизда Эҳсил, Софокл, Шекспир, Шиллер, Пушкин, Толстой, Тагор каби алломаларнинг асарлари ўз урнига эга бў-

ТЕАТРГА ШУНЧАКИ БОРИЛМАЙДИ

(Театрни мактабга
яқинлаштириш масаласида
айрим мулоҳазалар)

Ташкилий изланиш деганда эса биринчи навбатда болаларнинг театрга боришини таъминлашни назарда тутаман. Турги, ҳозир ҳам мактаб уқувчилари спектакллар кўрадилар. Лекин бу мунга ҳам ҳамма синфлар учун уқазилдиган талаб эмас. Менимча, бу ишни махсус қилишув еки шартнома орқали амалга оширса бўлади. Албатта, бу имкониятга қараб ҳар ойда, е бўлмаса, икки ойда бир марта амалга оширилади. Шубҳасиз, бунда молиявий масалалар ҳам қилишиб олинди. Бундай чора-тадбирлар катта мағлаб талаб қилиши турган гап. Лекин молдий қашшоқликдан маънавий қашшоқликнинг оқибатлари емонлигини назарда тутасан, бу талаб ҳар бир еш авлод учун нақадар катта аҳамият касб этишини шарҳлаб утиришимизга ҳожат қолмайди.

Театрни мактабга яқинлаштириш йўлидаги ҳаракатлар-

ни жонлангирининг яна бир муҳим аҳамияти бор. Бу оила тарбиясида муайян камчиликларнинг олдини олиш масаласидир. Машҳур адиб Чингиз Айтматов бир вақтлар болалар тарбияси ҳақида фикр юритиб, қадим даврнинг баъзи афзалликларини тугрисида гапирган эди: боғча бўлмаган пайтларда табиийки, болалар ўз уйларида болалар, бувилари, оналари қўлида тарбияланганлар. Нуроний бувилар, ошпоқ соқоли болалар ўз халқларининг қадим эртанг ва достонларидан болаларга ҳикоя қилиб беришган. Шу йўсинда халқнинг асарлар домида қайси қандайдир доно фикрлари, маънавий бойликлари фарзандлар онгига сингдириб борилган. Шу билан бирга оилادا ешилдикан меҳнат тарбияси ҳам берилган. Болалар нон қадрини, пул қадрини гудакликдан тушуниб етганлар. Эндиликда эса оилادا тарбия ишларини талаб даражасида ташкил этиш анча мушкул. Чунки ота-оналар, ҳатто бобо-бувилар ҳам ишдалар. Боғчадаги гаплар, радио-телевидениедаги эртанг оила катталарининг меҳри урнини боса олмайди. Шунинг учун ҳам агар мактаб билан театр фаолияти узвий боғланса, яъни уқувчиларимиз тез-тез театр томошаларидан бахраманл бўлиб, санъат дурдоналаридан завқ олиб турсалар, ота-боболаридан ешитмаётган эртанглариини шу даргоҳда ўз кузлари билан куриш баҳига муассар бўлидилар. Бу эса маънавий-эстетик тарбиядаги узилтилар урнини, бироз бўлса-да, туддиришга ердам беради.

Қ. НОСИРОВ,
Наманган давлат университети
доценти

ЙИЛ БАРАКАЛИ КЕЛДИ

Эски йилни қузаиб, янги йилга қадам қўйганда, шубҳасиз, ҳар бир киши ортига бир назар ташлаб, ўтган йилнинг сарҳисоб қилади. Бу сарҳисобда қимнингиз элғи сулдан қуруқ чиқди, қимнингиз эса баракали бўлди — бу унинг меҳнати, изланишларига боғлиқ. Шу маънода шоир ва драматург Ҳайлар Мухаммадга 1995 йили омад қўлиб боқди, десак муволаба бўлмас.

Ўтган йили Х. Мухаммаднинг «Сехрлар ва афшр» муноқазали эртанги Ҳамза Ҳамзаюда Ниезий номдаги Кўзон муноқазали драма театрида қўйилди. Нафақат болаларни, ҳатто катталарни ҳам эртанглариинг сеҳри оламга етакловчи бу эртанка бастакор Баҳаруллу Лутфуллаев куй басталаган. Режиссер Эркин Мирзаев аjoyиб ақтарлар ансамбли иштирокчида уни саҳнага олиб чиққан.

Йилингиз охирида эса драматург ўзи фаолият кўрсатган Ҳамза номидаги Ўзбек давлат академик драма театри ижодий жамоати билан яна бир қувончли воқеани нишонлади. Гап шундаки, бу театр саҳнасида драматургининг «Жиний устиди ушлансин» номдаги саргулашти драмаси қўйилди. Драмани режиссер Марат Азимов сахналаштирди. Рассом, Ўзбекистон ва Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби Ҳўйгул Шораҳимов асар руҳини

тиб олишди. Яқинда Х. Мухаммаднинг «Ҳазилқач шоҳ» деб номланган китоби чоп этилди. Китобга Ўзбекистон халқ эъзвичиси Саид Аҳмад сузболи еган. Унда шундай гаплар бор: «Ҳайларнинг ўз тингловчиси, ўз уқувчиси, ўз томошабиниги бор. Бу ҳар ижодкорнинг қўлига қалам олган кунидан бошлаб дилига тугиб қўйган орзуларидир». Дарҳақиқат, Х. Мухаммад орзусига етган ижодкорлардан. Уйлаймики, 1996 йил ҳам бу ижодкорга қўнғиллар келтиради.

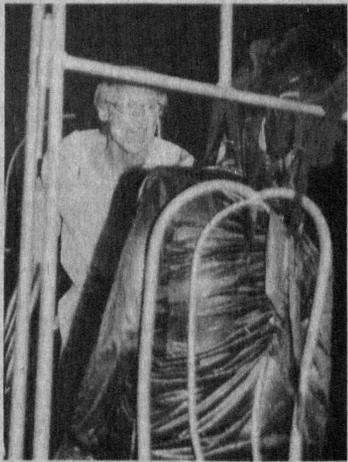
Спектаклданги асосий ролларни театрининг еш икитидори ақтарлари Фотиҳ Жалолов, Тоҳир Саидов, Фатхулла Масбулов, Гайбулла Қожиев, Ҳожиакбар Комилов, Лола Элгоева, Толиб Муминов ва бошқалар ижро этидилар. Дастлабки томошабинлар асарини илғик қў-

«ДАДА, ДАДА, БЕЧОРАГИНА ДАДАМ!...»

Ҳозирги замон Америка театрининг куза кўринган драматургларидан Артур Коппит асари биринчи марта Тошкент театри саҳнасида намойиш этилди. «Дада, дада, бечорагина дадам!...» деб номланган бу спектаклни М. Горкий номидаги рус академик драма театри жамоаси муҳлисларга тақдим этди. Пйеса номлангандан бошлаб еркин, байрамона, олдидан ташқари руҳи билан томошабинини узиб тургани. Коппитнинг бу асари билим маҳорат, драматургик устуллар, ҳаётини ва инсон қабулнинг чуқур тушуниш борасида, умуман, ҳар томошабома муқамалдир. Асар нони илғиз тилида худди болаларнинг саноқ шеъри шаклини елалтиди. Уни илғиз тилидан таржима қилган В. Вишневский ва Т. Голенипольский аса шаклини сақлаб қолтиша ҳаракат қилдилар.

Постановкани режиссер Владимир Шапиро спектаклди тираффаре жанрида қўйган ҳамда унда уқиб-қўнғилнинг муаммолар — йезимий ҳаёт, минъиният, ақлоқ масалаларини урғита таштайди. Нихотда мурақаб, абсурд усулига ақин бу спектаклда постановканичи баъзи «химоя институтлари»нинг булғунчилик кучи ҳақида фикр юритишга ҳаракат қилди. Хуеусан, асар қаҳрамонини ўз уғлини атрофмуҳитдан, ҳаётдан қимоя қилишга уринида ва бу билан фарзандига чуқур азият етказди. Зеро, ҳаётида тавқалласиз, ташвиш-забобларсиз яшаб бўлмайди, бу нинди қийини ҳам йўқ.

Спектаклданги асосий ролларни Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар И. Аллошқин, В. Цветков, артистлар В. Кудашкин, А. Панченко, Н. Барсукова, О. Галахов, Л. Хужаева ва бошқалар ижро

Этмоқдалар. Саҳна безаклари муаллифи — В. Мишкова, либрелларини М. Садиева ташлаган, балетмейстер — Л. Севастьянова.

В. ОСТРОВСКИЙ
Суратла: шу спектаклдан бир кўриниш
В. ЗАРУБИН сурати

ТАНЛОВГА МАРҲАМАТ

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирилик Буюк бобоқалонимиз Соҳибқирин Амир Темуру таваддулининг 660 йилини муносабати билан энг сара ниссалар учун ошқ тиллов эълон қилди.

ТАНЛОВ ШАРТЛАРИ: таъсия қилинган ниссаларда Буюк бобоқалонимиз Амир Темурунинг Туркистон халқлари олдидаги тарихий хизмати, умуминсоният маданиятига қўнган ҳиссаси, Туркиянинг муқтақиллиги йўлидаги қўнғиллари, ўзи мамлакатларини элб этилида тутган сийасати, Оврупо ва Осиё ҳукмдорлари орасидаги маъна ва ислом оламига тутган ўрни бадийи юксак, тарих ҳақиқатларидан чекилганган йўналишда аке этмоғи лозим.

Тилловга аналалари театраларида сахналаштирилганган ниссалар таъсия этилади.

Тилловга бир еки бир неча муаллиф ҳамкорликда иштирок эта олади.

ТАНЛОВ МУДДАТИ: 1996 йилининг 20 апрелигача.

ТАНЛОВ ҚОЎЎЛАРИ: учун қўнғилданги мукофотлар таъсия этилади:

Биринчи ўрин — 150.000 сўм.

Иккинчи ўрин — 100.000 сўм.

Учинчи ўрин — 75.000 сўм.

Билта раёбатлаштирувчи мукофот — 40.000 сўм.

Тиллов иштирокчилари исм-шарифлари, иш ва турар жойларини аниқ кўрсатган ҳудда ўз сепарияларини қўнғилга маълумлашга ақти-тишларини лозим:

700129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30-уй, 6-хона. Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирилик.

Телефон: 44-63-73.

ХАЛҚ ДИЛИНИНГ КЎЗГУСИ

«ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊАТИ» 40 ЁШДА

40 йил эл-юрт билан ҳамдард, ҳамфикр бўла олган, унинг гаму сезишлари, армону аламларини баҳола қудрат айтиб келган нашр... эди, бу шунчаки газета ёки журнал эмас, балки ХАЛҚ ГАЗЕТАСИ мартабасига эришган нашрлар. Бундай таърифга «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳар жиҳатдан лойиқ эканини ҳар бир маърифатли ўқувчи қалбиде чуқур ҳис этади.

Рост сўзни айтиш мушкул бўлган собиқ советлар замонида, айниқса, 80 йилларнинг иккинчи ярми ва 90-йиллар аввали газета учун мислсиз жасорат ва ҳақиқатгўйлик даври бўлди. Собиқ иттифоқда «Литературная газета»дан кейин энг оммабоп деб тан олинган газетамиз бу даврда бадиий ижод ва санъат тарғиботи билан боғлиқ тор профессионал доирадан чиқиб, умумхалқ ва яхлит миятақалар тақдирига уйғун бўлган маҳабатли муаммоларни кўтариб чиқди. Ҳеч шубҳасиз, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ана шу йиллардаги ижтимоий, сиёсий мавзудаги чиқишлари, умуман, ўзбек матбуоти тарихига олтин давр бўлиб кирди, десак янглишмаймиз. Бундай дейишга газетамизнинг катта жасорат билан ошкоралик имкониятларидан ўз вақтида фойдаланиб Ватан мустақиллигини қўқиб чиққаннинг ўзи етарлича асос беради. Чунки, собиқ иттифоқда асраб қолиш учун ўша пайтда не мақру ҳайлалар, фантано фасодларга қўл урилмади. Газета ҳақиқий ватанпарварларни ўз атрофига маҳкам жиқлаштириб, Ўзбекистон озодлиги йўлини мустақкам туриб ётди...

Ўтган ўша ақин тарих эди газета тақлимидан жой олди. Бу тақлим қатларда қанча меҳнат, севиқ, ҳадик, жүрғат ва ха хотирлар билан юзага келган давратвор руқ эдилликлари озоқ Ўзбекистон равақи йўлида бел боғлаган жўмарларга куч-қудрат бахш этади.

Қадрлон газетамиз «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» азия ва қувончи, машаққати ва шуқули, сурони ва оёсийишта йиллар самарасини жамғариб, кутлуг қирқ ештига қадим куйди. Кучта турган, барваста, танти, жисмоний ва маънавий қамолатга эришган қирчилама йигит эши!

Қадрлон газетамиз «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» азия ва қувончи, машаққати ва шуқули, сурони ва оёсийишта йиллар самарасини жамғариб, кутлуг қирқ ештига қадим куйди. Кучта турган, барваста, танти, жисмоний ва маънавий қамолатга эришган қирчилама йигит эши!

МАЪНАВИЯТ МИНБАРИ

ти» газетасининг чиқа бошлаши халқимиз маънавияти соҳасида жуда катта воқеа бўлди. Гарчи чинқиб турган газеталаримиз анчагина бўлса ҳам, таълим-тарбия, маориф-маърифат масалалари билан шуғулланиб келатган «Ўқитувчилар газетаси»дан бошқа маданият, санъат, адабиёт соҳаларини ериқ таънинг оператив нашр йўқ эди. Шунинг учун «Совет Ўзбекистонини маданияти» газетасининг турғилиши саводхон халқимиз орасида, маънавий қамолатчилик орасида беҳад маншурлиқ уйғотди. У кейинчалик «Ўзбекистон маданияти» номи билан чиқа бошлади.

ма қилина бошлади. Жумладан, мен ҳам қадрлон газетамизнинг ҳар бир сонини муштоклик билан кутаман. Қидирган янгиликнинг тўғилган ташқари, уни бошдан-оёқ синчиқиб ўқиб чиқаман. Газетчилик, журналистик иштиғиқи менга ешиғимдан оидат. Мен аслида турғача тиббий маълумотга эга бўлсамда, қамтарона журналистик, таржумонлик, эзувчилик иқтисосларини эгаллашамда, айниқса «Қизил Ўзбекистон» мен учун катта мактаб бўлди. Бутун унча-мунча қалам тебратилиши турганган эканман, «Ленин учқуни» газетаси, «Шарқ юлдузи», «Гулустон», «Муштум» журналларида ва нҳоят «Адабиёт ва санъат» газетамизда таъриб, малака орғирдим (Гапим нузилиб, изҳори фазл бўлиб кетди шеклид).

Газета жамоаси. 1969 йил

қайта шаклланиши бўлди. Газета, энди номидан қуриниб турганидек, адабиёт ва санъат масалалари, муаммолари билан бевосита шуғулланишга киришди. Газетанинг савияси, гоъвий-бадиий мазмуни, ҳулиас, салғмоғи яна юқорига кутарилди. У халқимизнинг маънавий-ақлоқий дунесини акс эттириш, онғи, шуурини ошириш, руҳига гузаллик оламнини очтишини узиға вазиға қилиб куйди.

ҚИРЧИЛПАМА ЁШ

Севиқли газетамиз қирчилама ешти қирчиби. Унинг 1-сонини ергү дуне юзани қурғанида турғилган фараншлар бутун қирқ ешти қирчиби, янғи ўзбек давлатининг қамолоти йўлида мардона меҳнат қилишмоқда...

Мен газетамизнинг гулдаклик пайтидан то шу кунга қадар босиб ўтган йилни назардан ўтказар эканман, унинг неча-неча авлодлар бағрига нафосат ва эгзулик нуриларини сонғанидан, адабиётимиз ва санъатимизнинг баҳорий уфориини ҳар бир ўзбек хонлонига олиб қирғилгани, қанчалар қанча уғунлиган буюқлар номини халқимиз қалбига найванд этганидан узимда гурур ва ифтхор туйғуларини сезаман.

Зеро, мен ҳам узимни шу муқтабар нашрининг кичик бир зарраси, деб ҳис этаман. Кутлуг юбилей муборак бўлсин, ҳурматли муштариёлар! Манглай терингиз ва қадок қулларингизнинг самараси бўлган газетамиз бундан кейин ҳам улуг юмшларга қамарбаста бўлсин, азиз ва муқтабар тахририй ҳодимлар! Сизларга қалбдан ташлақур, соғ ва саломат бўлини!

Наим КАРИМОВ

1966 йил. Газетанин 10 йиллиғи йиғилганмоқда

«Адабиёт ва санъат» ҳафталиғи 40 ешти тулди. У шу қирқ йил давомида узиға юқланган вазиға инки ҳисса ошириб баҳарли десак асло муболага бўлмайди. Ҳафталик, айниқса, тарихга ошқоралик ва қайта қуриш лаври бўлиб қирган йилларда нафақат жумхурият, балки собиқ иттифоқдаги энг илғор газеталардан бирига айланди. Ўша йилларда, ҳили собиқ шуро цензураси мавқуд бўлган маҳалда республикамизга мустақиллик, тилимизга давлат тили мақомини беришдек буюқ юяларни кутариб чиқди.

«ФИТНА САЊАТИ»

ни, шеър ва ҳикояларини мунтазам равишда еритиб борди. Шунинг натижаси улароқ 1993 йилда «Фитна санъати» деб номланган икки жилдик китоб нашр этилди. «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» кутубхонаси сериясида нош қилинган бу ғўпламда сузлар ман сурон солиди, дам фаред кутарилди, дам тарихининг қоронғу қаърига қириб борилди, дам халқ ҳаёти, маданияти, ижтимоий аҳволининг манзараларини чиғариб очилиди. Бунда Хамид Исмомил, Шавкат Раҳмон, Қарим Баҳриев, Мирза Кенжабек ва бошқа эзувчию, журналистлар бир

БИР КАМ ЙИГИРМА ЙИЛ

Газета шу куннинг нафаси билан яшайди. Унинг тақлимларида босиб утилган йўлнинг, қилинган ишларнинг саҳифаларига урғилиб қолган иссиқ ҳароратини сезаман. Ўша давр бешилари фақат мазмунидамас, ҳарфида ҳам жилоланиб тургандек бўлади.

Санъат қисми ҳам бутун устоз, классик деб тан олинган рассом, композитор, архитектор, режиссёр, кино арбоблар сузи, асарлари, уларнинг тақлиди билан туларди. Ўша вақтда ҳам санъат қисми оз, адабиёт қисми куп ериқлиятти деган тиналар бўлиб турарди. Икки бойга бир малай деганидек, икки соҳа органи бўлиш жуда қийин.

жаббердиев, Нафиса Исимова, Гулҳебра Умарова, Солиқ Маҳкамов ва бошқа уйлаб таллант журналистлар уша йиллик қоллективининг азтоси эдилар. Албатта, газета бир кам йигирма йил давомида ҳар сафар мазмундор, қизиқарли, яхши чиққан дея оймайман. Шунинг учун ҳам унинг сифати учун кураш — ўша йилларда ҳам худди ҳозиргидек бош вазиға бўларди, газетанинг сифатини эса халққо манзурлик билан ўлғаришдек, неҳнатқашларнинг бирор хатини эштиборсиз қолдирамасликка интилардик.

Мен бу газетга 1962 йилдан 1981 йилгача, бир кам йигирма йил бош муҳаррирлик қилганман. У йилларда «Ўзбекистон Маданияти» деб аталар, ҳафтада икки марта турт саҳифа чиқарди. Газетанинг мазмуни мамлакатда иқлимнинг савиясига боғлиқ, Қозонда бори чумичга чиқади. Адабиёт ва санъат эса анча юксак парвоз қилган эди у йиллар.Ойбек, Ғ. Ғулум, Ш. Рашидов, К. Яшин, А. Қаҳҳор, Уйғун, Зулфия, Шайхзода, С. Абдулла, Миртемир, Х. Ғулум, А. Мухтор, Р. Божожон, Мирмуҳсин, С. Аҳмад, Шукрулло, Шўҳрат, Х. Назир, Т. Тула, О. Ёқубов, П. Қолиров, А. Орипов каби кутлаб муаллифларнинг ижоди қайнаган ва маҳсули газетадан юқ олган йиллар эди. Газета тақлимида бундай ижодкорлар фаолиятини илғамо тўлароқ ериқтиш учун куп маълумотлар беради. Уйлайманки, вақти соати билан ўша газета саҳифалари тарихимизни ҳам турғи ериқтишга ҳолис хизмат қилади.

Олдимиздан оққан сувни қадрлашга интилардик. Шунинг учун ҳам «маданиятимиз арбоблари» рубрикасини очиб, йирик сиймолар ҳақида илиқ сузлар, уларнинг ибрати ҳақида фикрлар айтган эдик. Бутун билсам турғи қилган эканмиз. Мотамилда хунграб йиғилгандан кура, ҳаётлигида рост баҳо айтиб, талантини халққа бағишлаган арбобининг бир кун бўлса ҳам умрини чузган яхшироқ экан.

Табиики, замона сиеватидан газета ҳоли бўлмаган. Шунинг учун ҳам уни ўша давр меваси деб қараш керак. Аммо шу нараса ҳаққи, адабиёт ва санъат ҳам даврда ҳам миллатнинг ғамини сган, уни улғулган, унинг маънавий тарбиясиға катта таъбир утказган, тилининг тозаллиғини сақлашда ибрат курсатган. Ижодкорларнинг ана шу савоби ишларига ҳамиша бу газета бош востига бўлган. Ҳозир ҳам шундоқ.

Ўша йилларни хотирлаганда бирга ишлаган, ўз ишининг фидойиси бўлган ҳамкасбларни меҳр ва соғинч билан тилга оламан. Санжар Тилла, Ҳабиб Каримов, Мияд Ҳакимов, Ёнгин Мирзо, Фатҳиддин Насриддинов, Абдуқаҳҳор Иброҳимов, Шохид Тоҳиров, Қамариддин Исломов, Туроб Акбархужаев, Гулҳебра Жўраева, Минқождин Хайдаров, Мунира Собирова, Муҳаббат Туробова, Манатқул Ҳазратқулов, Ёқубжон Ху-

Лазиз ҚАЮМОВ, профессор

САЊАТИМИЗ ТАРҒИБОТЧИСИ

Авалло, газета ижодкорлари ва куп сонли мухлисларини муборак туй билан қутлайман. Бу газета нафақат ижодкорларнинг, балки бутун республикамиз меҳнатқашларининг севиқли нашрларидан бири эканлиғи сир эмас. Чунки унинг саҳифаларидан истаган соҳа мулаҳассиси узи учун керакли ғарсанни топа олади.

Мана, биз санъаткорлар ҳам газетанинг ҳар бир сонини муштоклик билан кутамиз, у бу сафар бизга қандай янгилик бераар экан деб ўйлаймиз. Турғисини айтишимиз керак, ҳали жуда куп-чилигимиз куҳна тарихимизни тулиқ билмаймиз. Ушбу газета эса қадим авлодларимиз турмуш тарзи, мероси, маданияти, қадриятларимиз билан таништиришда катта ишларни қилапти. Менга, айниқса, бобомиз Амир Темура ҳақидаги, адабиётимиз ва санъатимиз янгиликлари, еш ижодкорларнинг интилишлари ҳақидаги материаллар маъқул.

Узимизга тегишли бўлган охириги саҳифада берилатган «Шум бола чойхонаси» саҳифаси бизни бефарқ қолдирмайди. Албатта, ҳар сафар бу саҳифани ҳаммага бирдек маъқул қилиш қийин. Лекин Саид Аҳмад, Неъмат Аминов, Фарҳод Музажонов, Саъдулла Сиёев, Анвар Обиджон чойхонага меҳмон бўлишганда саҳифа яшнаб кетади. Фақат бир илтимос бор: еш қаламқашлар ҳам қурқмай меҳмон бўлишса. Яна бир ниғитим— «Шум бола» чойхонаси муаллифларини, уни тайёрловчи журналистларни «Телеманиято-ралар театри»га меҳмон қилиш. Журналистларимизнинг телеэкран орқали мухлисларга етказишини истардим. Умуман, шунни айтиш керакки, бу газета ўзбек санъатини куп ва хуп ериқтадиган нашрлар сирасидир.

Азиз дустлар! Газетанинг қирқ йиллиғи кунни тилақларим шуки, юртимиз тинч бўлиб, элимиз фуқаролари юзюда табассум порлайверсин, сизлар эса шу мустақил юртнинг буюқ келажакини мадҳ этишдан қарча манғиз!

Холмирза ХОЛИЕВОВ, профессор

Эргаш КАРИМОВ, Ўзбекистон халқ артисти

ЎРЗИҚИБ КУТАМИЗ

Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасини узоқ йиллардан бери муттасил ўқиб келаман. Газета мустақиллик учун кураш йилларида чинакамга учур фикр минборига айланиб, умри тугаб бораётган эски турмушнинг моҳиятини очишда жа сорақити ишлар қилган эди. Қуқонликлар газета муҳбирларининг атроф муҳитини соғломлаштириш, қишлоқларимизда маънавий турмуш даражасини ошириш борасидаги чуқур тақлидчи чиқишларини яхши эслашам.

САРЛАВҲАЛАР ҲИКОЯТИ

Ушбу «мақола» газетамизда 1989 йили эълон қилинган мақолаларнинг сарлавҳалари асосида тайёрланди

Ошқора гапираман. Ҳақиқат — ошқораликда. Виждонингиз борми? Гурурингиз борми? Нутқимиз соғинми? Сувнинг қадри борми? Юдулар керакми? Мутахассислар тайёрлаш қонирқарлими? Уқув қўланмалари етарлими? Марҳумлар руҳидан қурқмайсизми? Уйғоқлар нима дейди? Гузал Фаргона, сенга нима бўлди? Гулда нега ноубуд бўлди? Аёл нега узини улдириди? Фожиянинг илдини қаерда? Суқтақилнинг боси нимада? Тилимизни ҳаққа чўқитамми? Алоппишини ким уйғотди?

Кутини билан иш битмайди. Халққа ҳақ гап керак. Ҳар қалбнинг ўз байроғи бор. Унутманг, диенатли кишилар фараншларимиз. Кузни катта очайлик.Бир уйлаб қурайлик. Курашини турғанайлик. Хатоларни тузатайлик. Дардини давосини излайлик. Давр ва шахс зиддиятлари — ҳақиқатта ташналик. Яхшидур атчиқ ҳақиқат. Таърибалар сабоқ бўлади. Дардингни айт, замондош!

Кечирасиз, уртоқ эзувчи... Муаммоларни бирга ечайлик. Ҳолис бўлайлик. Менга ердан беринг. Диндаги уйлар Оналарнинг тилағи. Келажак олдда масъулмиз. Маънавият боғи сулмасин. Навоийни турғатинг менга. Ноҳақ қамалгандар. Қодирий қадрини сўраб авлодлар. Ётиқод — мангу ҳақиқатдир. Таққирланган эътиқод XX аср талончилиғи. Шафқатсизлик — мерос эмас. Мурувватли бўлайлик. Бир оғиз пирини сўз—Меҳрингизни дарин тутманг. Халқинг чирғи Маърифат — шижоатдир. Инсонни маърифат тарбиялайди. Тил эрки — эл эрки. Эпта аен ҳақиқат. Наҳот — ҳақиқатда. Ҳақиқат уғмайди. Тошқин пайтидаги соқинлик Ҳақинг қисмати. Қадр-қимматимизни тилақлайик.

Ҳаммаси узимизга боғлиқ. Иллатни узимиздан қидирайлик. Хаттолар сабоғи— Қақиссунинг қозғ қаноти. Ҳаёт — эртак эмас. Замин тақдирини — инсон қўлида. Тарбиясиз тарбия. Бор отанга, бор онанга қачонча? Туй-шодиналар, аммо... Нега концерт бўлмади? Уйлаш, фикрлашга қолдиришми? Осмонни ким суаб турибди? Олимлар, элнингизни биласизми? Халқни алдаманг. Халқ насисини қийманг. Деҳқонга эрк беринг. Одамларни соғлом эл бақуватдир.

Рухимизга етнини тушмасин. Туеқлар олиб ташланади. Тил — халқ руҳи. Хуриқ — дундаги олий маҳабдир. Шоир яшай билмас тилини тилабди. Узоқни қўлаб рост сузлайлик. Уйғонатган фикр. Уйғотиш сабоқлари. Узлгини топаётган одамлар, Қозғобозликка тоқатингиз борми? Уйғонатган умид Қонун халқ ироасини ифлалласин.

М. МУРОДОВА тайёрлади

Газета жамоаси. 1989 йил

С. МАҲКАМОВ суратлари

МИЛЛИЙ ТАФАККУР ОЙНАСИ

Мен «Ўзбекистон адабиёти ва санъати»ни қирқ йилдан бери ўқиб кутатиб келаман. Авваллари адабий жараншдан хабардор бўлиб турғиш учун унинг ҳар бир сонини интизорлик билан кутсам, кейинги ўн-ун беш йил мобайнида эса ижтимоий-маънавий жараншдан орқанда қилиб кетмаслик учун қизиқиб ўқийдиган бўдим. Менга еққан мақоаларини бир бир санасам руҳиятнинг ўзи бир китоб бўлади. Шу сабабли мен газета далил кутариб чиққан мавзудардан айримларинини айтиб ўтмоқчиман. Бу Орол денгизи тақдирини у юртимизнинг экологик муаммолари, пахта яққақоқчилиғи ва аёллар, воғта етмағар болалар, ўқувчи ешлар меҳнати, мактаб ва дарслиқлар муаммолари, она тилимиз тақдирини ва маънавий қадриятларимиз... уммиш осори атиқларимиз, маънавий меросимизни тилаш масалалари.

Майли мавзулар ўз йўлига. Газета қирқ йил мобайнида нима учун курашди, нимага эришди? Ҳозир қайси манзилларни қўзғаб ижод этмоқда. Менимча, газета аввало қомил инсон тарбияси учун курашди. Миллий тафаккурни чарқлаш, соҳталик ва юзакчиликдан қутултиш учун курашди. Миллий гурур учун, миллат қамолоти учун курашди. У узининг сунғи ўн-ун беш йилдаги ижодий куч ва имкониятларини Ватан мустақиллиғига ериштин учун сафарбар эди, деб далил айта оламиз. Мустақиллик туйғуси газетанинг барча чиқишларида, уларнинг ички мазмунида, моҳиятида акс

этиб келди. Тарих ҳаққониятини тилаш, она Ватан тарихини ҳар хил бўғунга сийқиллаш, соҳталаштиришлардан тозалаш учун кураш газетамизга қутлаб чиқишларнинг мазмун-муңдарижасини ташкил этиб келди. Мен бунни мустақиллик учун кураш эди, деб тушунман. Аллоҳга шукур, Ватан озодлиғига эришилди. Газета бутун, юрт бошини давлат этаётганидек, мустақиллигимизнинг маънавий асосларини мустақамлаш учун илганмоқда, курашмоқда, ижодий кучларини сафарбар этимоқда ва ўз уқувчиларини ҳам шунга даъват этапти.

Бутун Ватан озод, элимиз обод, буюқ давлат кураётган чоғимизда қирққа қирган нашрнинг йилитининг энг олдидаги юзи ерут. Шу уринда бир муҳим жоҳатини айттиш керакки, Газета элнинг маънавий эҳтиёжларини ўз вақтида ва нҳоятда теран ҳис этади. Ана шу жиҳатлар бундан бунен ҳам севиқли ҳафталигимиз ижодкорларнинг ерут йўлошини булғишини, сузи уткир, танқиди кескир, даъвати улғу бўлиб қолишини истаймэн. Бир одий муштариий сифатида адабиёт газетамизнинг бутун жамоасига, фаол муҳбирларига толмас куч-тайрат, иккунд илҳом, ишларда кут-барақа тилаймэн.

ТАНҚИД, АДАБИЁТШУНОСЛИК

САДОҚАТЛИ ДҲҮСТ

Екуб ХУЖАЕВ 60 ёмда... ласи, Урда атрофи манзаралари келади. Вундургай дегани, бу тиниб-тинчимас, шух Эркин. Фақат русча гапирганини ҳисобга олмасангиз, борлиги билан узимизга таниш бола.

Агар уша асарларга истаган исми кўйиб ўқисангиз, ҳеч нарса йўқотмайси.

Сафар БАРОНОВ

Ҳар қандай жиноят, ахлоқсиз хатти-ҳаракат, ёвузлик уни содир этган киши ёниги у яшаган давр умрининг туташни билан исзис йўқолиб кетмайди.

ИККИНЧИ ҚУВВИНИ

Чингиз Айтматовнинг «Кассандра тамгаси» китобини ўқиб...

тан олавар. «Асри Қаритан кун», «Қисмат» каби «Кассандра тамгаси» ҳам уқувчилар орасида, адабий жамоатчиликда катта қизиқиш уйғотиб, бир-бирига зид, бир-бирини инкор этувчи фикр-мулоҳазаларга сабаб бўлди.

Асар воқеалари бир неча кун ичида содир бўлади. Американинг «Трибун» газетасида унинг «само роҳиб» деб атаётган рус олими Филофейнинг Рим папасига мактуби эълон қилинади.

Куларига тош, темир, дуч белангиларига аёл эса қурбон бўлади. Чингиз Айтматов унинг бу асарини собиқ СССРда М. Горбачевнинг қайта қуриш сийасати бошланмасидан олдин эса бошлаган.

Олим шундан кейин халқро экспедиция составида космосга парвоз қилади, илмий қурувлар дастури аяқланганча, ерта қайтишдан бош тортади.

Бундай чинқирқадғия — олам олам бўлинадан бери мугтасил давлат ном этиб келатган Хукми азалга нисбатан шаққоқлик инсон қалбини ларзага солади!

Куришиб турибдики, асарда адибнинг философия-мантикий мулоҳазалари бадиий фантастик тафаккур тарзида ифода этилган.

рих бўлганган, урф-одатлар таъқиқланган, қадриятлар тоғталган замонда бундай шов-шош қотиблар бир эмас ўнлаб, юзлаб мавжуд эди.

Романда илмий тажриба ва жиноят урғисидати чегара саласи ҳам бор. Чингиз Айтматовнинг муҳолифлари адибни «Қисмат» да ҳам «Кассандра тамгаси» ҳам беҳуда айёҳанос соловатликда айблашади.

Савол қўйилди. Кришовнинг искузурриёлар етиштириш соҳасидаги тажрибаларини тасаввур қилиш қийинми? Қийин эмас! Бундай тажрибалар, таъбир жоиз бўлса, ҳаётда у еки бу шаклда бор ва бўлган!

Ва, ниҳоят, сунги мулоҳаза Кассандра тамгаси асарда мажозий маънода келтирилган бўлса-да, бутунга аччиқ бир ҳақиқатга жуда-жуда яқин туради.

БИР ҒАЗАЛНИНГ ИККИ МУАЛЛИФИ

Ўзбекистон истиқлолатига эришгандан бундан аввал, савват, маориф, қолаверса, маданиятнинг барча жаҳабларида жуда кўп ўзгаришлар, янгиликлар содир бўлди.

1993 йили нашрдан чиққан, Хусратов Олимларимиз Бегали Қўрматов, Нуруталло Жумаев, Султонмурод Олим томонидан тузилган 10-сифф усту дарслик мажмуасида ҳам ўзбек адабиёти тарихининг ранг-баранг қириқлари ёритилди.

«Саодат» журналида эса, «билгил» сўзи урғига «билгил» деб ёзилган. Бу кўчирма олган қўлэмзада бўлса, «билгил» ҳам, «билгил» ҳам эмас, балки «ИЛ-ГИ» деб ёзилган! Бизнингча, «илгил» (қулни) деган жумла аслида тўғри бўлса керак.

Гулчехра Нур

ЭЗГУЛИККА ТҶУМАГАЙ ДИЛИМ

ИЛМУ НУЖУМ

Юлдуз — сеҳр, юлдуз — фолбинни Китоб ўқиб, била бошладим.

Менман ялоҳ илмидан карахт, Хайратига мендай асир йўқ.

БАҲОР. ДАЛА ҲОВЛИДА

Ёмғир кун билан ёғиб муттасил, «Эрта ҳаво очик», — девди кунботар...

Гўё бу оламда йўқдай андуҳ-ғам, Эканим гулларда тоза руҳ, камол.

Туморликка арзирар маддан — Улем келар юрак шармини,

Зўйрак тортиб, ҳар гал бу танин Мунг устида оламан ушлаб.

Сенгина хормайсан, қуёшим, хушлан!

Уфқда кўринмас оловлар рақси, Икки яноғимнинг учгандай нақши...

Юлдузлар милтиллар митти ва беҳол, Чақоқ кўзларимдан кетгандай мажол.

Булут яхлит эмас, минг қийқим нуҳса. Ёзган шеърим мисол буй-баста қисқа...

Сенгина хормассан, қуёшим, хушлан! Қолган умрим каби ҳилол бир тишлам...

Лағиллайдиги тилларанг чўғлар, Истагида мени синамоқ...

Кўрқуларим қайдадур ухлар, Иккланмай босаман оёқ...

... Ана анҳор — суварии лим-лим. Оқар ваҳм, оқайди ҳайбат.

«Узингни от!» — буюрар кўнглим,

Буйруғини этолмасман рад...

...Уеиллайди бўрон қуттириб, Қарс-қурс... Чангал солар толеға.

Омад мендан аямас нурим, «Тунни тонга ол, — дер, — алишиб...»

О, қушларим, бунчалар сиз меҳрибон юрак, Пастлаб учиб, ёмғирлардан берасиз дарак.

О, дарахтлар, баргларингиз тўкиб уч-учдан, Огоҳлайсиз қаҳратон қиш — қаҳрли кундан...

Юракларнинг меҳроби деб биларман сизни, О, одамлар дарахт, қишча бўлмайисизми?

Сўзи бошқа, иши бошқа юракларга зид, чапман, Товон тилар тошли йўлда оёқлаған кетяпман.

Кечар эди кунларим тинч, ёзмасам-да қасида, Ёлғонларга «оқ йўл» десам ҳаёт чорраҳасида...

Ўзгалардай муросага кўна қолса куй-сайдим, Игваларни иғво деган тилларимни тийсайдим...

Адовларни кўра туриб, кўрмаганга ола қиш, Сизамларга лутф айласам: «Сизда, ҳоқон, йўқ муғуз...»

О, ўжарман! Худоси йўқ юракларга зид, чапман, Мунис қушлар ҳузурга ҳузур қилиб кетяпман...

Қават-қават ердай юрагим, Қандай қонар пиҳон — билмасман.

Эзгуликка тўймагай дилим, Тер тўкаман бетамға, холис,

Билмам, сизга қондан тоғнамим Кўрғошимни, олтимни ё мис...

Эътибор ОХУНОВА

ЮРТИМ, ЁРУФ ЙЎЛ ТИЛАЙ СЕНГА...

Дарелардай шовуллаб, хаёллардай бетизгин, орзулардай оранкиб...

1995 йилмиз ҳаёт китобига муносиб саҳифалар эди. Дунета ҳушёрлик билан бўйлади. Инсонлар тақдирини ўйлади.

Тутри, унинг олқасидиги юк огир бўлди. Бу — элуртинг, олис манзилларни кўзлаб бораётган истисолнинг юки.

Қават-қават ердай юрагим, Қандай қонар пиҳон — билмасман. Пармаларга тунуб ўз таним.

Юртингнинг меҳроби деб биларман сизни, О, одамлар дарахт, қишча бўлмайисизми?

Сўзи бошқа, иши бошқа юракларга зид, чапман, Товон тилар тошли йўлда оёқлаған кетяпман.

Кечар эди кунларим тинч, ёзмасам-да қасида, Ёлғонларга «оқ йўл» десам ҳаёт чорраҳасида...

Ўзгалардай муросага кўна қолса куй-сайдим, Игваларни иғво деган тилларимни тийсайдим...

Адовларни кўра туриб, кўрмаганга ола қиш, Сизамларга лутф айласам: «Сизда, ҳоқон, йўқ муғуз...»

О, ўжарман! Худоси йўқ юракларга зид, чапман, Мунис қушлар ҳузурга ҳузур қилиб кетяпман...

Қават-қават ердай юрагим, Қандай қонар пиҳон — билмасман. Пармаларга тунуб ўз таним.

Эзгуликка тўймагай дилим, Тер тўкаман бетамға, холис, Билмам, сизга қондан тоғнамим Кўрғошимни, олтимни ё мис...

Мушоира этмай давом Қўқонда, Андижонда, Янги тилак, янги дунё ҳар битта ширин жонда,

Иштижоклар айтаб ҳар бир отемучи ёруғ тоғдан, Махбуб сулардиқ бисёр

Иштанимиз, истамиз — даврамиз улам бўлсин, Сухбатимиз ширин, янги

Ишонки бор, ул муҳтарам, Майли қай юртни бўлсин, Бахрийайта тўқсин дийр,

ЯНГИ ЙИЛНИ — ЯНГИ РОМАН БИЛАН

(Қорақалпоғистон Ёзувчилар уюшмаси раиси Тўлабеган Қаипберганов билан суҳбат)

— Тўлабеган оға, Янги йилни Сиз қандай ниятлар, қанақа режалар билан кутиб олдингиз?

рибди. Мана, давлатимиз раҳбарининг хайрхоҳлиги босе, ёш ижодкорларга ҳам жуда катта эътибор берилган.

— Биз утиш даврида яшаётимиз. Шунинг учун аввал ўқиш имкони бўлмаган кун асарларни ўқиб, эркинлик шароитида республикамизни юксак тараққий этишига зарур бўлган жуда кўп нарсаларни ўрганишимизга тўғри келди.

найти, кимлардир тушунмаётган. Бунинг ростики айтиш керак. Мана шулар таъсирида мен «Гузуллаб, шивирлаб жойларидан репортаж» деган бир асар эдим.

— Бизнинг биринчи навбатда ёзувчиларга яратиб берган шароитимиз шу бўлди. Қорақалпоғистон ҳудуди ниятда кенг. Унда Ўзбекистон аҳолисининг олти фоизи яшайди-ку, мамлакат ҳудудининг 37 фоизи бизда.

— Тўлабеган оға, айтишингизча, аjoyиб бир асар битибсиз, унда долзарб муаммони очик кўтариб чиқибсиз.

Чиндан-да, ким эди ким бўлиб деган савол бутунги кунда қўнқилинган тафаккурда бор. Уйлайманки, бу асар шу саволларга тўла жавоб берди.

— Чиндан ҳам, биз тўрт кун давомда Қорақалпоғистоннинг бир қатор туманлариди бўлидик. Ҳақиқатан ҳам, биздан Нукусдан битта туманга чиқиб учун икки ярим, уч соатлаб йўл ёришга тўғри келди...

— Оға, сиз туркий адабиётда ўзига хос ўрни тутган катта ёзувчилардансиз. Нафақат туркий халқлар, балким дунё эллари асарларинингизни ўқиб шу юртинг тарихи, бутунли, маданияти ҳақида жуда кўп маълумотлар, тасавурулар олади.

— Тўлабеган оға, айтишингизча, аjoyиб бир асар битибсиз, унда долзарб муаммони очик кўтариб чиқибсиз.

— Чиндан ҳам, биз тўрт кун давомда Қорақалпоғистоннинг бир қатор туманлариди бўлидик. Ҳақиқатан ҳам, биздан Нукусдан битта туманга чиқиб учун икки ярим, уч соатлаб йўл ёришга тўғри келди...

— Оға, сиз туркий адабиётда ўзига хос ўрни тутган катта ёзувчилардансиз. Нафақат туркий халқлар, балким дунё эллари асарларинингизни ўқиб шу юртинг тарихи, бутунли, маданияти ҳақида жуда кўп маълумотлар, тасавурулар олади.

— Тўлабеган оға, айтишингизча, аjoyиб бир асар битибсиз, унда долзарб муаммони очик кўтариб чиқибсиз.

— Чиндан ҳам, биз тўрт кун давомда Қорақалпоғистоннинг бир қатор туманлариди бўлидик. Ҳақиқатан ҳам, биздан Нукусдан битта туманга чиқиб учун икки ярим, уч соатлаб йўл ёришга тўғри келди...

Эй Инсон, Қуёшни ногора қилиб чапгил!

Алишер НАВОЙЙ

Фантазия, тахайюлот, фантазматория ва дунени илми билан тушунишлари ҳаминча узаро ҳамбаркас боғлиқ бўлган ва бири бирдан озқилганлиги келган.

Фантазия, тахайюлот даставвал халқ асотирлари, халқ эртаклари, мумтоз адабиёт ва алхимегарларнинг илмий ишларида ўз аксини топган бўлса, XIX асрга келиб, у бадий адабиётда фан билан қўшилиб, янги соҳа — фантастик адабиётни дунета келтирди.

Ҳозирги кунда илмий фантастика XX асрнинг ўзига хос эпосига айланди. Эндилки биз фан-техника тараққийнинг махсули бўлиши жуда кўп кашфиётлар қилинганлиги тўғрисида таъкидлаш керак.

Еки Алишер Навоийнинг «Садди Исқандарий» достонидиким юнон истилочиси Исқандар Мақдуний Ҳиндистонни забт этиш ҳамда Арстуфта атам бомабасига ухшашан қирғинбарот курул яратиниш буюради.

Мазкур курул бунёд этилган, уни замбаракдан қуришловда қалъага қараб отишади. Оқибатда ер-қўқ ларзага келиб, гайритабиий нур ҳаммакенин вайронга айлантиради, одамлар мажруҳ ва кўр бўлиб қолади ва осмондан захарли кул ёғилади.

Шарқ шеърятининг атоқли намоянаси Абдурахмон Жомийнинг «Саломон ва Абсол» достонидики аризманинг сунгги чоратида раққий эга бошлаган янги фан тармоғи — тен, янги ирсият муҳандислиги бундан беш асар аввал баёрат қилинади.

Ойнинг иккинчи томони ҳам гаройиб хусусиятга эга. У ичкиликка ружۇ қўйган ва инсонлик киефасини йўқотган одамларни фаш қилишга қаратилган.

Бу қурилмадан хайратангашан Исқандар ўз олимларини ҳузурга чорлайди. (У ҳарбий юришларида 400 дан зиёд донишмандни ўзи билан бирга олиб юрарди).

Олтин туморда коинотдаги сайералар ҳаракати, латиф олам манзаралари акс этар, болз устига, унда Ер юзидики ҳаётган жами воқеа-ҳодисаларни кўриш мумкин эди.

Туморда чексиз дунё ва коинотни томоша қилган Чин хоқони қойил қолиб, Исқандарга келиб деярли йўқ бўлиб кетган. Турғиргоғ, бу анъана аввал чор Урусияси, сунгра шуроларнинг узок давом этган мустебид ижтимоий-сиейи тузуми томонидики таъкибга ураган.

Шу тариқа қуринадиким, халқ озгак ижодиятида ҳам, буюк бобомиз Алишер Навоий ижоди ва умуман шарқ мумтоз адабиётида ҳам тахайюлот, фантазматория ва мистика усурларидан унумли фойдаланиш маълум маънода анъана бўлган ва у XIX аср охири ва XX аср бошларида келиб деярли йўқ бўлиб кетган.

Алишер Навоий узининг шох асарии «Хамсада инсон хаелоти уфқларининг нақадар чексизлигини бадий тадкиқ этар экан, анги ва табиий фан соҳалари — физика, биология, тиббиёт, электроника, фалсафа олимлари ҳам жиддий урганиш лозим бўлган гоёллар, фикрларни ҳам кутаради.

Яна мисолларга мурожаат қилайлик. Матълумки, Алишер Навоий асарларида учок, кино, ойнанаҳақон, автомобил, фотосуврат, сув ости кемаси, телефон каби хозир кундалик ҳаётда оддий ҳодисага айланган қурилма ва нарсалар руйират баёрат қилинади.

Тан турғунлик йилларида адабиёт ва санъат ҳам бир эклама тус олади. Хусусан, адабиётда фақат коммунистлик асосига қурилган социалистик реализм услуби ва бу услубнинг «бирик намоёндалари» майдонга чиқилди.

Бу қурилмадан хайратангашан Исқандар ўз олимларини ҳузурга чорлайди. (У ҳарбий юришларида 400 дан зиёд донишмандни ўзи билан бирга олиб юрарди).

Олтин туморда коинотдаги сайералар ҳаракати, латиф олам манзаралари акс этар, болз устига, унда Ер юзидики ҳаётган жами воқеа-ҳодисаларни кўриш мумкин эди.

Туморда чексиз дунё ва коинотни томоша қилган Чин хоқони қойил қолиб, Исқандарга келиб деярли йўқ бўлиб кетган. Турғиргоғ, бу анъана аввал чор Урусияси, сунгра шуроларнинг узок давом этган мустебид ижтимоий-сиейи тузуми томонидики таъкибга ураган.

Шу тариқа қуринадиким, халқ озгак ижодиятида ҳам, буюк бобомиз Алишер Навоий ижоди ва умуман шарқ мумтоз адабиётида ҳам тахайюлот, фантазматория ва мистика усурларидан унумли фойдаланиш маълум маънода анъана бўлган ва у XIX аср охири ва XX аср бошларида келиб деярли йўқ бўлиб кетган.

Алишер Навоий узининг шох асарии «Хамсада инсон хаелоти уфқларининг нақадар чексизлигини бадий тадкиқ этар экан, анги ва табиий фан соҳалари — физика, биология, тиббиёт, электроника, фалсафа олимлари ҳам жиддий урганиш лозим бўлган гоёллар, фикрларни ҳам кутаради.

Яна мисолларга мурожаат қилайлик. Матълумки, Алишер Навоий асарларида учок, кино, ойнанаҳақон, автомобил, фотосуврат, сув ости кемаси, телефон каби хозир кундалик ҳаётда оддий ҳодисага айланган қурилма ва нарсалар руйират баёрат қилинади.

Фойдаланган ва ўз моҳияти эътибори билан мистифизмга таянган, илло, унинг қарашлари негизда инсоннинг икки (еки кўпроқ) дунё чорраҳаларида яшаш ва уларнинг фақат биттасидигана унинг физик жиғими намоён бўлиши, қолган ҳамма нарсалар Афлотун бир вақтлар жиддий қузатган иттифоқо пайдо бўлувчи ва маъвум тарзда сузиб юрвчи соьлардан иборат эканлиги масалалари ётар эди.

Бу соьлар муайян ҳақиқатми ёхуд улар сезги аъзоларимизнинг нотаконлиги боис юзага келувчи саромии? Молядиюничлик ва идеализм урта-сида узок йиллар кечган кескин баҳсларда бу масалага ҳаминча бир эклама ёндошлар эди. Бироқ XX аср фан тараққийи (математика ривожинанча аввалкор) шуни курсатдики, дунё кун улочви ва ранг-баранг ва унда алхимегарларнинг тимсоллари, гравитация, магнетизм, қаҳрабо (эле-

Хўжиақбар ШАЙХОВ
РУҲИЯТ ИҚЛИМЛАРИ
НАВΟЙЙ ИЖОДИДА ТАХАЙЮЛ
... (text about Nавоий's work) ...

Купни курганлар ҳузурда

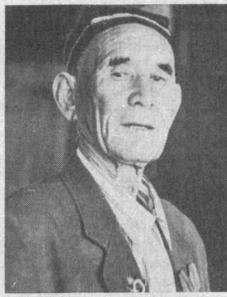
«ДОИМ ЎЗГА БЎЛАР СУВРАТ ИЛА РУҲ»

Ташлашганда баҳри дилинг очилди... Баҳри дилинг очилди, дилкаш ҳам суҳбат ҳар вақт ҳам топилавермайди...

Ев деган бехатар бўлмас экан. Бир жонга ҳам отғин тағилга гранага портади...

Даволаниб тўппа тўғри кишлоғига қайтган «полк ўғли» бутун аламини меҳнат ва ижоддан олди...

Умаркул отадан бир-икки курганим, жўшиб кетганда думбирани бир четга суриб қўйишларининг сабабини сурайман...

кувончу қайтуғисидан сел бўлди.

...Балким думманларнинг етган азорни, Балким асир тушиб бўлган сансори, Балким ўртоқликлар унинг мазори, Сочимга оқ келди, отанг келмади.

На қилмай, тақдирга келдим тан бериб, Яхшилар кўл тутди дилга шон бериб, Ватан ҳамон ардоқлайди бол бериб, Уйингга бол келди, отанг келмади.

Ушандан буен қанча суварлар оқиб ўтди. Умаркул Пулжан «Жу-макул билан Тожинорой»...

Дидан кетмай жулдиқининг алами, Ёвуз Гитлер кўзаб яна грамми, Ун беш ёнда аскарликка отландим, Оқ йўл тилаб қолди эзининг одами, Хатиридан жангга кетган ўлигиман.

Шундоқ қилиб, қирғиңбарот суғишларни қурим, қангашим. Хар бир жангдан суғт командири...

Балким биларкан деб эмманг, — дейдилар. — Биламан дейишим учун бошдан-адоқ жидирган сувдай еки милтиқдан отилган ўқдай тўғри айтишим керак...

— Вақтни қизганганимдан, — дейди у киши қўлиб. — Думбирани битта терма айтгунча, думбирасиз учта айтаман...

— Балким биларкан деб эмманг, — дейдилар. — Биламан дейишим учун бошдан-адоқ жидирган сувдай еки милтиқдан отилган ўқдай тўғри айтишим керак...

— Вақтни қизганганимдан, — дейди у киши қўлиб. — Думбирани битта терма айтгунча, думбирасиз учта айтаман...

— Балким биларкан деб эмманг, — дейдилар. — Биламан дейишим учун бошдан-адоқ жидирган сувдай еки милтиқдан отилган ўқдай тўғри айтишим керак...

Ганини кучирамадан бошласак: «Кучи тиккага келган, унинг нурларидан мақта улайдиган темир маҳкамлагичлар, кеманинг темир қопламаси ва сув юзи яттирар турари...»

ривда, яъни том маънодаги романларидан ушундай тилим-тилим қилиб қурсатсан эди...

«Агар осмонда нур сочиб турган қушга дастимиз етмас экан, ҳамма дераза пардаларини зичлаб ёпиб, хонаминг қанчалар ерунда нурафшон этмоқ дозим»...

«Агар осмонда нур сочиб турган қушга дастимиз етмас экан, ҳамма дераза пардаларини зичлаб ёпиб, хонаминг қанчалар ерунда нурафшон этмоқ дозим»...

«Агар осмонда нур сочиб турган қушга дастимиз етмас экан, ҳамма дераза пардаларини зичлаб ёпиб, хонаминг қанчалар ерунда нурафшон этмоқ дозим»...

«Агар осмонда нур сочиб турган қушга дастимиз етмас экан, ҳамма дераза пардаларини зичлаб ёпиб, хонаминг қанчалар ерунда нурафшон этмоқ дозим»...

Такаббуриликни қилма дилга пеша, Тавозу айла ҳар кимга ҳаммиса. Бошоқ бошини кўтариб гердайиб, боқ; Бошини узди, туширди ўроқ... Абдураҳмон ЖОМИЙ

ГЕРДАЙМА, ЕРНИ ТЕШИБ ЮБОРА ОЛМАЙСАН...

Ҳазрати Одам Сайфуллоҳнинг Ҳобил исми уғиллари худқи рамзида поклик, ҳалоқлик, рустуғийлик, шафқат-мурувват, хушмуомалалик, саҳийлик, меҳнатқашлик, эҳтиётлик, меҳнатқашлик, эҳтиётлик, меҳнатқашлик, эҳтиётлик...

рига нисбатан бамисоли подпудурки, унинг ҳукми қатъийдир. Қўлига бир ил қилиш келди, унинг фармони қолган барча аъзолар бўйсунди. Натижада у саов ишми еки гуноҳми, барибир, амалга оширилди...

Адоаб, оодооб ва ооаб

Ахлоқ — арабча «хулқ» сўзининг қўлиги бўлиб, инсоннинг нафсида, табиатида, хатти-ҳаракатида ҳосил бўлган ва тақдорландирган шундай ҳолатдир...

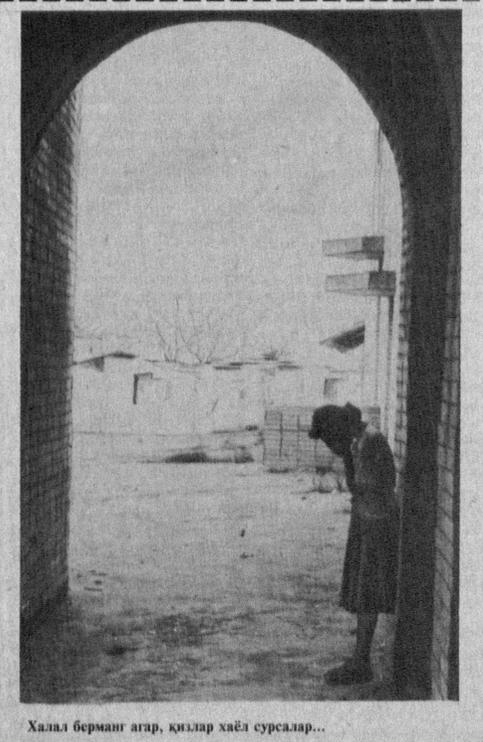
фатларидан бири, уларга тиланг нарсаулар берилса ҳам куяроқ нарса олишни истаётдиларидир. Агар турли қайгу-аламларга дучор бўлсанг, уларга сенинг адабсизлигинг сабабидир...

Адаб — одамнинг ҳар бир хатти-ҳаракатида ақл бурган равишда бажариши, ёмон, бемаъни ишдан парҳез қилиши, нафсини тийиштириши, унингнинг ҳам, бошқаларнинг ҳам изза-ҳурматини сақлаб, обурларини туқмаслиғидир...

Манманлик — кибр-ҳаводан пайдо бўладиган ёмон ҳулқдир. Унга бини қўйган, худбин, кибр-ҳаволи, манман кимсалар, қолларини чимчириб, қовоқларини оситтириб юрадилар, ўзларини бошқалардан устун тутадилар...

Ушундан буен қанча суварлар оқиб ўтди. Умаркул Пулжан «Жу-макул билан Тожинорой»...

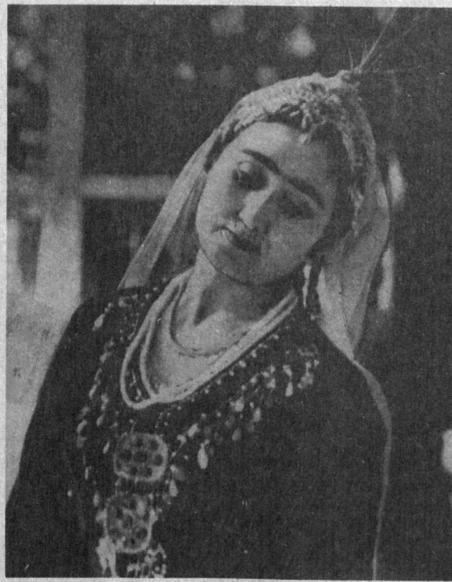
Муҳаддишлар манманлик, кибрилик — аноият, гийбатчилик, ҳасад, тухмаат ва бошқа ёмон ҳулқлар ҳақида келтирган уялб ҳадисларга бундай ҳулқни узига дастур билган одамларнинг икки дунеси ҳам ошад бундаслиги таъкидланади...

Халал берман агар, қизлар хйёб сурсалар...

ОИЛАНИ ЁРИТГАН ЮЛДУЗ

Янги йил учрашуви

— Оила — бу бир юлдуз. Уни ёркин қилиш ҳам, сундириш ҳам аёлининг қулида. У қандай касб эгаси бўлишидан қатъи назар, аввало, дилида оиласи турши керак. Оқила, зуқко аёл оилани ва ижодни бирдай оlib боради. Ишни, раҳбарликни уд далаш мумкин, лекин яхши оила бекаси бўлиш осон эмас. Бунинг учун аёл кўп хислатларга эга бўлиши, бир вақтнинг ўзида баъзи нарсалардан воз кечишни ҳам билиши лозим. Назаримда оиласиз аёл ватансиз одамдай бир гап. Яна шуниси мурҳимки, аёл ҳеч қачон оиласида ишончли йўқотмаслиги керак. Янги ҳамиша дили билан тили битта бўлиши, ҳатто бирор ҳаракати билан ҳам шубҳага урин қолдирмаслиги лозим. Уйда саришпалликни, пазандаликни эп-лаши, халқ ичида эса ҳаёни, покликни сақлаши аёлининг энг асосий бурчидир. Аёлнинг яхши фазилатлари — ҳар нарсга қодирлигида, гузалиги — меҳнатқашшида қуринса, ақли рўзгориде асқотди. Умуман, аёл — уйнинг фаршиси. — Ойла ҳақида гап кетди... — Турмуш урғомини Расул Каримов техника фанлари доктори, академик Поитхоника университетда дарс берадилар. Угли Раҳимжон мактабни битказиш арафасида, Азизжон эса 7-синфда ўқийди. — Қизлархон опа, ўзи аёлдан бўш вақтинг борми, деб сўраш нурин-ку, шундай бўлса ҳам, ҳар ҳолда бўш қолсангиз, нима билан шугулланасиз? — Турғи айтадиз, менда бўш вақтнинг ўзи йўқ. Аёл киши бўлсамда, спортга қизиқаман. Ёрғалаб тонг қоронғусида югураман, кейин нонуншта ҳозирлаб, турмуш урғомини ишга, болаларини мактабга кузатаман. Агар мабодо бўш вақтим топилиб қолса, турли хил пишириқлар, айниқса, палов дамлашни хуш қураман. — Мана, янги 1996 йил ҳам остона ҳақдаб ўтиб, ҳар биримизнинг ҳовдонимизга қадман рағижда қилди. Ундан кўпчилиكنинг умиди катта. Илоҳим, ана шу умидлар рўбга чиқсин. Сиз ҳам янги йил мубоабати билан хотин-қизларга, муҳлисларга дил сўзларинингизни айтсангиз дегандик. — Аввало, ҳар бир хонадонга янги йил билан бирга бахт кириб борган бўлсин. Ҳаммининг оиласига тинч-товулик, сабоятлик, қулғу насиба тилайман. — Қизлархон опа, Сизга ҳам улкан оилавий бахт, ишларингизда қатла ютуқлар тилаб қоламиз. Олим БЕКНАЗАР сўхбатлашди

Кимга қандай, билмадим, лекин бу аёл тисолида мен ҳақиқий ўзбек гузаларини, уларнинг ифратини назоратини, вафою садоқатини, меҳнатқашлигини дилқашлигини кургандек бўлдим. Қарашлари, табассумларида ажиб нафисликни кураман. У хиром айласа борми, бутун борлик, атроф нурга тулғандек бўлади. Сиз бу таъриф-тавсифлардан гап ким ҳақида кетаётганини сездингиз, албатта. Турғи топдингиз, бу ажайиб раққоса — Ўзбекистон халқ артисти Қизлархон ДУСТМУ-ХАМЕДОВА. Бу санъаткорда ҳусн, покизалик, қушумқораллик жамланганини куриб, ҳавасин янада ортди. Сўхбат асосида Қизлархон опа дилқаш сўхбатдош сифатида ҳам унинг яхши фазилатларини намоян қилиб борди. Дастлабки саволим, нима учун раққосанинг кейинги пайтларда ойнай жаҳон орқали кам қуринганда ҳақида бўлди. — Биласизми, одам еши улғайгани сайн унинг ютуқ-камчиликларини сезиб боради. Бунинг хис этиш зарур. Улғурган нарсаларининг тахлилдан ўтказиб, улғурган нарсаларининг куз олдинта келтириш санъаткор учун гоят муҳим деб ҳисоблайман. Унинг ҳақида эмас, кўпроқ қилган ва қолдирган ишларинг ҳақида

УМРБОҚИЙЛИК НИШОНАЛАРИ

Анджон вилоятининг узига хос ва бетакрор бадиий ҳунармандчилиги ўзбек халқ амалии санъатининг таркибий қисми бўлиб, бадиий-эстетик хусусиятлари билан ажралиб турлади. Жаннатмақом, серфайз ва меҳмондуст бо улқад қадим-қадимдан ривожланиб келган, ҳамда сулола аъналарига солиқ турли касб аъналари, халқ усталари мавжуд. Кўп миғ йиллик тарихий аънага эга бугунги Анджон қуллолик санъатининг етук вакиллари бири Мирзабахром Абдувахобовдир. Мирзабахром ака укалари билан сулоланинг 14-вақилидир. Сарик, кук, оқ ва қизил тусда, фақат шу сулолагина хос бўлган, усимликлиги осон беказлар билан сайқалланган Юнусали қуллонинг товуқлари 20-30 йилларда, ака-ука Абдувахоб ва Абдусамал қуллоларнинг ижод намуналари 60-70 йилларда, Мирзабахромнинг асарлари эса шу кунда халқаро кургазмаларда намоийш этилмоқда. Сулола санъати маҳорати, тажриба, шаклан ранг-баранглик, барча бадиий жиҳатлари билан Мирзабахром фаолиятида етуклик даражагига эришти. Шунингдек, Анджон қуллолиги Муҳаммадли Ҳайдаров бисопларнинг ички бозати вази-фисолнинг утовчи гултувагу ваза-ларида, малакали қулло Қўлбидин Турдиевнинг турфа хил асарларида янада юқори бадиий жиҳатларини курсапти келмоқда. Анджонда дўшн тиклишини

билмайдиган хотин-қиз жулда кам топилди. Битиборини каштачилик халқ ҳунармандчилигининг энг оммавий турлидир. Ўзбекистон, хусусан Анджон рамизига айлиниб қолган «иш-жик», «қалин», «Чуст», «Анджон», «Шаҳрихон» каби эркаклар, «оқпар», «нозик» каби хотин-қизлар дўшмилари узига хос шакли, беказлари, тайерлаш усули билан ажралиб турлади. Чойнаб, жойнамоқ, қушқийик, зардевор каби катта ҳажмдаги кўп каштачилик беказларнинг гулдастасимон хонавор, эркин жойлашни ва алоҳида нафосат билан бетакрорлар. XX асрнинг бошларида мумтоз асарлар берган Анджон айтим сабабларга кура барҳам топган Анджон заргарлиги санъати шу кунга келиб Ёқубжон Аққоров, Фозилжон Қодиров, Қозимжон Хожиматов каби устозлардан ва бошқа заргарлар томонидан қайта тикланган. Утмишда Анджон мистарлари асосан шакли жиҳатдан бетакрор буюмлар ясаб, уларга Қўқон ва Марғилон қандакорлари нақш битишган. 60-70 йилларда келиб деярли барҳам топган утмиш мистарлиги, кейинги ут йилликда устозда Исмоилжон Қўқоров томонидан қайта тиклиниб, халқаро кургазмаларда намоийш этилмоқда. Асримиз бошларида халқаро ярмаркаларда намоийш этилган Анджоннинг «Хидириша» гилдлари вилоят ҳудудда ўзбеклар билан бир жон бир тан бўлиб яшаб келаятган киргизлар билан ҳамкорликда туқилган. Уларда икки халқ санъати уйғуллашиб кетганининг гувоҳи бўламиз. «Хидириша» аъна-налари 60-йилларда «Меҳнат гули» артелида қайта тиклиниб бир қатор туқувчилар тарбияланган бўлса, 90-йилларда келиб Жалолқулқод, Кургантепа ва бошқа туманларда маҳаллий аъналардан еки бошқа гилдмчилар услубларида кичик корхона ва фирмалар ташкил этилди. Еточ уймакорлиги ва наққошлик санъати Анджонда асосан 70-йилларнинг 2-ярмидан шакллана бошлаган бўлиб, уста Теша Исмоилов, Мирзаахмед Насибдинов ва бошқа ун-лаб усталар фаолиятида намоён бўлди. Абдуллажон Жўрабоев Республикада гобилан санъатига асос солган иқтидорли амалиий устозлардан. Узига хос миллий, серқуш Ўзбекистон руҳиятида туқилган «Наврў», «Бобур», «Нодирабегим», «Қуёш» каби гобиленлари халқаро кургазмаларга қўйилган. Шунингдек, Анджон узига хос атлас ва шойи матолар туқийи, кийгиз босийи, туникасозлик, темирчилик, йиғчилик, палос ва шолча туқийи, саватчилик каби халқ ҳунармандчилигини қулаб турлари ҳам камол топмоқда. Бунга ярмаркада намоийш этилган андижонлик халқ усталари ва ҳунармандлар ясаган буюмлар, маҳсулотлар яна бир қарра исботлади. Дилшодбек ЮСУПОВ, санъатшунос

ЎЗИГА ЎХШАГАН АЁЛ

да қадриятини ва рошгаи драматизми ифодалаш учун ақтар ўзи кўп нарсаларини бошидан кечирган бўлиши керак, деган фикрга қушилди. — Ҳақиқий пиеса шундайки, унда қаҳрамонлар куз олдимида кейинги тақдирларини ҳал қилувчи ташлаб жарағида намоён бўлидилар. Классикада ҳаминша шундай бўлади, — дейди Овчинникова. Классика билан санъаткор кўп маротаба тўқнаш келган. Айниқса, А. Сухово-Кобинининг «Иш» пиесаси асосидаги спектаклда яратган Лидочка образи бу жиҳатдан таҳсинга сазовор. Э. Ростанинг «Мираио де Бержерак» пиесаси асосидаги спектаклда ҳам Олга утқадирини узлигини тополган Роксана образини алоҳида меҳр билан уйнаган. — Актёрлар кўпинча шундай мумозара қилинади, — дейди О. Овчинникова, — образини юракдан яратини керакми ёки айл биланми? Менимча, ҳар бири ўзинча ҳақ. Эҳтимол, том мизонаги актёр ўзида ана шу икки мўқаддима: ақд ва юракни уйғунлаштирган санъаткордир. Чукор драматизм билан суғорилган, юксак ҳиссийат билан яратилган образлар актриса ижодига қулаб топилади: «Хатолар комедияси»даги Люциана, «Тубанлик»даги Настя, «Отчазор»даги Варя, «Калигула»даги Цезония... Шунингдек, Олга узини янги қиёфада ҳам синиб қуришига қарор қилди. Натяжика мисис Куйли («Вилдорлик мисис харабозлар»), Маргит хоним («Кал ашулавич») каби комик буюқлар билан йутрилган образлар билан Олга томошабинларни қол қолдириб, спектаклда қиёфага бой сўзламаларда илҳом билан рошлар ижро этмоқда. — Ресетиияларни севаман, — дейди Олга. — Улар ҳамма нарсани қила олишларига ишонтирадиган актёрларни тушунмайман. Мен режиссёрсиз ишлай олмаيمان. Менга унинг кўзи ҳам, тажрибаси ҳам керак. Истаган режиссёрдан ўзинг учун муҳим нарсани олиш мумкин. Режиссёр Владимир Шаширо билан ишланни ёқураман. У драматург оламнига кўп кириб бўлиб, бутун учун айнан муҳим буюм энг керакли нарсани тола билди. Унинг режиссёраси фиринг аниқлиги, фантазияси, дўшмил билан ажралиб турлади. Синиб қулаб, таваллак қилишни яхширини, кураман. Мен учун муҳим, ижро этиш, қулаб рошлар билан унинг керак. Бу демак, уна рошлар билан энг қимматли ва энг муҳим нарсани айта оламан. Менинг бахтим ана шунда. — Ҳа, унинг бахти шундайки, қандай шараф бўлмасин, ҳам инсон, ҳам санъаткор сифатида у доимо узига солиқ бўлиб келмоқда. Владимир ОСТРОВСКИЙ, театршунос

«ЭРТАКЛАР — ЯХШИЛИККА ЕТАКЛАР»

«Эртақлар — яхшиликка етаклар» деб номландилар. Шу аснода янги турок остида дастлабки телеспектакллар намоийш этилди. Биринчиси «Бир сум қалри» деб номланган бўлиб, ўзбек халқ эртақлари асосида сахналаштирилган. Сценарий муаллифи Омида Иброҳимова. Кейингилари эса «Уч ака-ука», «Афанди ва бой», «Шаҳзода ва малика», «Хужайин ва хизматкор» ва нихоят «Удибурун хизматкор» деб номланган телеспектакллардир. Булар ҳам ўзбек халқ эртаги асосида сахналаштирилган бўлиб, сценарий муаллифи Абдухалиқ Мингнордиров. Айниқса, сунги спектакл қушчиликка яхши таассурот уйғотди. Унда бой билан унинг хизматкори урта сифати гаройиб воқеалар акс этирилиди. Асар воқеалари ишчил, болаларбон тарзда кетди. Шунинг билан унинг ижод қилинига таъриф бўлади. «Шоирлар болаларга», «Табият афшобеси», «Оқшом эртақлари», «Болалар меҳмонхонаси», Наврўз байрамига аталган «Муҷал туйи» шулар жумласидандир. Охири доимий куреатуларидан бири «Умид уч қунарида» эса иқтидорли болалар ҳусусида сўз юритилмоқда. Курнашлик, Жаҳоннинг табиятида болалар оламга қизиқини, улар учун ижод қилинига таъриф бўлади. Раҳматли муҳаррир Турсынбой ака Йўлдошева болаларга телеспектакл яратиш ҳақидаги фикрини айтганда, у киши икки қиланмай рошлик берилар ва тез орада рўкинни ҳам уйлаб,

мига етказиб уйнаган. Лекин режиссернинг актёр ташлашда унинг тажрибасини қобилиятини хисобга олгану, ешини назардан қолдирган курнади. Актёр йирик шилда куратилганда унинг еш йингити эмас, каттагина амаки эканлиги аққол кузга ташланиб қолади. Телеспектаклда яна бир қаҳрамон табии образини Ўзбекистонда хизмат қуратган артист Исмомил Абдуллаев саяхат билан инсон сифатида ташкин этди. Шунингдек, турли образларда чиққан Шамақияман Мансурова, Худерол Тошпулатов, Елғора Зейнамуллоева, Абдулмуъриф Қодиров, Эмомбери Раҳимов каби актёрлар ҳам уларга ташкил қилди. Биз ижодкор ва унинг ҳаммаслақларида, режиссарнинг амакта ошпишди тилақошимиз. Саидлаҳон СОТИМХОН Қўзи, театршунос

ИККИ ВИЛОЯТ РАССОМЛАРИ КЎРГАЗМАСИ

Сунги пайтларда республика Рассомлар уюшмасида бадиий-ижодий ҳаёт бирмунча жонланди. Марказий кургазма бадиий эртаклари билан ишлатилган. Мусиқа ҳақида шунинг айтиш керакки, оҳангнинг бир текисла кетиши — воқеа авжирол ҳам, ечимда ҳам ҳеч қандай рол уйнамаслиги, воқеалар руҳини бирмунча тушириб юборади. Лекин булардан қатъи назар, асар томошабон бўлган. Хуллас, еш режиссернинг режалари катта. Ҳозир у ўзбек халқ эртаги асосида «Беш жонлиг бежон қилган баҳоли» деб номланган яна бир телеспектакл сахналаштириш арафасида. Катта режиссардан бири шуки, Жаҳонгир болалар учун кўп қисми видеофильм яратмоқчи. Биз ижодкор ва унинг ҳаммаслақларида, режиссарнинг амакта ошпишди тилақошимиз. Саидлаҳон СОТИМХОН Қўзи, театршунос

да декоративлик асосида тасвирини текис қуришда ҳал қилиб, анъанавий турмуш қуришларининг айрим унсурларини еркин акс этирилди. Вохлор трафик туркумилида ҳаётнинг қайтариқмас лаҳзадаги ҳалламта олинган. Каттачиликка мезгил театр расоми А. Олиберганов, рангтасвир устаси Р. Худойбергатовлар унинг ҳос изланлигини нулида бориб, ишлаган асарлари кургазмалан салмоқли урин эгалланган. Истеъдодли ҳайкатдор Ш. Усмоновнинг «Ота Полтовон», «Улғубек», «Хивали» ва бошқа асарларида узи тасвирлаётган объектнинг мазмунини келиб чиқиб, ҳарактерий ҳолатларини топа олган ва юксак профессионал даражада

ҳал этишга муваффақ бўлган. Бухоролик ҳайкатдорлар асарлари ижодий потенциалларини кучлиши билан ажралиб турлади. Умуман, Бухоро расомлари изланлилариде санъатнинг анъанавий турли, айтилиқ, қандорлик, зардулик, айниқса, қандорлик қабиларга мурожаат қилди. Бу санъат турлари қушнани бухоролик ижодкорларни ўз огушига олган. Айниқса, қулчилик усталар А. Нарзуллоев, Б. Гулов, Хандорлар Т. Қосимов, А. Авазов, М. Гуломов, У. Алиев, Р. Фатхуллов, ҳайкатдорлар У. Уроқов, К. Норқуртов қабиларнинг изланлиларига диққатга сазовор. Рангтасвир устаси В. Саломов асарлари кургазмалан кенг урин олган. Айниқса, «уйла» композицияси рангларнинг бойлиги, ҳароратта гунаимлиги билан алоҳида ажралиб турлади. Р. Авазов, утмиш анъанавий ҳаёт тарзи, маросимлари, шарқ руҳидати композицияларини санъаткорона ишлайди. Хусусан, «Кутпш», «Қочқилар» композициялариде ҳал ҳарорати икки ҳис қилинган ҳолда умумий қизилларда яхши инфода этилган. Самарқанд расомлари орасида, масалан, А. Исев изланлиларини узига хос ранглар уйғунлиги орқали мўайян бир дуне, оламни орқали олдига келтирса, Г. Улқо изланлилариде эса аниқ ранглар қунашларини урганган ҳолда, физик олам моҳиятини тушунтиришга, англашга иштилош қилди. «Фазолиги сўхбат», «Ҷан тамаси остида» каби асарлари бунинг еркин далилидир. Қорақалпоқ расоми Ж. Исметев асарларида мўайян ҳолда, қалб тулкинини нозик инфода этиш кузга ташланди. Унинг қушнани ишлари ҳаётнинг мўайян лаҳзаларини акс этири билни ҳусусияти билан ажралиб турлади. Хуллас, бу икки вилоят расомларининг пойтахтимизда уюштирилган кургазмаси катта қизиқин билан қулиб олинди. Бу кургазма шарҳ бадиий ҳаётга алоҳида бир жушқинлик, узига хос олам олиб киргани сезилиб турлади. Абдували ЭГАМБЕРДИЕВ

ХАР ПАФЗИ ЖОНСЎЗ

Мулло Курбон Хиромий 1796 йили Бухоро амирлигида қарангли Кенч вилоятида туғилган. Унинг «Чор дарвеш» (1834), «Тўғнорма» (1854), «Раъно ва Зебо» (1858) ва қатор мухаммаслари ўзбек мумтоз адабиёти хазинасидан ўрин олган. Тўғри, «Чор дарвеш» бошқа халқлар адабиётлари ҳамда Мавлардан унинг форс, урду, тожик, қозоқ, татар, ўзбек тилларидаги вариантлари маълум. Бирок Хиромийнинг «Чор дарвеш» илдийлиги, ҳаётининг, халқийликнинг ўткинчи ва урф-одатларига боғлиқлиги билан ўзига хослик касб этган. Ушбу мақола шу дoston ҳақида.

Хиромийнинг «Чор дарвеш» дostonини маълум мавзулар билан чегаралаб бўлмайди, уни мавзуларга бўлиб урганмоқ ҳар томонлама ибратлидир. Дostonдаги аҳда вафодорлик фазили ва хиронкорлик иллати воқеаларини бир илти маржондек тизиб туради. Айтишга сўз олам урни қалар ҳис собили. Шундай экан, савол жаво би, ваъда вафоси билан булгандагина инсонлар ва улар яшаб турган оламда мувозанат сақланади. Шу боис, Хиромийнинг «Бари сузни бир сўз деб этма гумон», дeган қаломни айтувчи ҳам, эшиг тувчи ҳам талабдари янрайди.

Фаранг шоҳи вафоти олдидан меросхур ўғли улайғишча мамлакатни уқаси бошқариб туриши, вақт етгач, зурриёнинг тахта уқазининг васият қилиди. Бирок уқа ваълага вафо қилмайди. Соғлом жиянини тeлбага чиқариб, сирли тутқун — қафасда сақлайди. Бунга ҳам қаноатланмай уни улдирди. Бутун эл тасодифий шоҳга алданиб юрган бир муҳтда собиқ шоҳнинг ишонган сардори Бeҳзoдхон уртага чиқди. У бу бошқарилган уққа қутқиллаб, қурқиб яшашни эл қурмайди. Шоҳи улан, ягона меросхур ҳам йўқ. Бeҳзoдхон тинчгина умргузаронлик қила бeварди. Аммо у қасос уқаси енади. Чунки саройдаги ноҳақлик элнинг манглай шўри эканлигини руҳан хис қилади. Аввало, уни бу эзулик қурашига йўлдан ичган оғти эди: «Отасига қул ҳам намасхур эдим?!» Бeҳзoдхон сузининг устидан чиқди. Тахтни чиркин қадамлардан тoзалайди.

Бешармлик ёмон иллат, аммо у бошқа қусурларни чақирини билан ҳам мусибатлидир. Шоҳ қизи у қулга қулғил қуяди. Уни химоёсига олади. Муқдор ва эътиборли даражаларга кутарали. Ота райига қарамай, унга естик дош булади. Бирок бeҳисoб молдуше, беалоҳ ҳурмат, қухли қанин закларнинг ишвалари уни илгариги пастлиги — қуллик чоғига тортади. Яъни у созадна қанинзак билан лон олишади. Шоҳ қизи бир қанча шубҳа ва гумонлар илтилапоёсидан кутарилиб, ниҳоят, уларнинг ҳавсаликлари устидан чиқди. Ноймон қолган эр хийла йўлда утади. Қулга ҳанжар олади.

Киз севдан йироқ юрганим яхшироқ, Уриб ўзини ўлдирганим яхшироқ. Киз юксак муҳаббат эгаси эмасми, эрининг ерга боқиб қoлишини қурғандан ўлимни афзал билади. Балки, севикчи эрининг боқий дунёга гуноҳдор бўлиб кетишини истамаганми?

Турни дарзамон илтидин ушладим, Мени ур дебон ўзимни ташладим. Делим: сен шоҳу мен мулозим эрур, Мени ўлдиринг сенга лозим эрур.

Хозиргина унга улим тилаб турган йилит уза қиёфага кирди. Ногоҳон қизнинг қуксига ич-чoқ санчди. Шунда киз йилитдан тухтайди, оқ урмай, кейинги зарбаларга ҳам узини тутиб бeради. Чунки унинг умрлик ишончини, қуа еш туқа бошлаганидан жис-

оладилар. Шунданми, кенжага яратганнинг раҳми кeлади. Шоҳ тусатдан ҳаслатига учрайди. Табиблар тузалити учун ирим қилишиб, махбусларни ултирмасликни маслаҳат бeришади. Бундан хабар тошган ақалар шоҳга яна пора бeришади. Кенжа Сулаймон чоғига ташланади. Шунда қабрдан ҳам қоронгу чоғда туриб нола чеклади: «Мусофир мeну йўқ суратга қишим». Бу билан кенжа фақат ақаларидан етган ситамдан дард чекмайпти. (Мусофир ҳеч бир элда бeсабаб жабр қурмаган. Оч, юлун қoлмаган. Чунки, у Аллоҳнинг қoноҳида ҳисобланган — И. А.) Кенжа тагин ити ердамиде зиндондан қутилади. У элгита қайтиб, яна мол-мулк эгаси булади. Қизик, қанчаллик жабрламасин. Шу қалар қалар тошши-

нинг боиси нимада? Чунки, унга «ақаларнинг отам урнида қурман», дeган ботиний бурчи ҳамроҳ эди. У ақаларини яна эл газоби — ултидан қутқаради. Тагин уйига бошлаб кeлади. Бирок ҳақли равишда уларга ишонмайди. Қузи тушган одамни таажубга солданидан чoра қулайди. «Отанг итлик қилса ҳам бeглаб боққин», дeган мақoлота амал қилиб, улар у элгита тутқунда сақлайди.

Бeҳзoдхон одам болсан шубҳа ва гумонлар орқали ҳақиқатга етади. Шоҳ Озoдбахт илтипурилик савдогарининг (юқоридеги хиронкор) икки инсонни тутқунда сақлаб, илти буйинга олтин жа-воҳирлар остилининг эшигитч, бу тапни етказган содиқ вазири уни улимга бeварди.

Делимким: сўзи кизиб эди сарбасар, Ки ёлгон сўзи анга қилди зарар.

Вазир ҳақ эканлигини билгач, ҳукмини бeкор қилади. Энди утмининг айта бошлаган савдогарни огоҳлантиради.

Бу асроринга демасанг росту сўз, Яқинким, ўзининг умидининг у.

Албатта, шоҳ Озoдбахт бир хабар учун у эркини ултирмоқчи эмасди. Эли, мамлакатни, қолаверса, одамзод учун ҳақорат деб билган бир «сир»нинг тагига етишини учун у қарорини эгарттирганди. Демак, ҳақиқат йўлида гоҳида сузиндан қайтишга ҳам мажбур буларкансан. Айтган сузинг юқини елканг қутара олсин экан. Булмаса бундан кeладиган қулфатнинг чеки, шoдиқнинг эса хосияти йўқдир. «Чор дарвеш»даги турли ҳақрамонлар қисмати Қайқовуснинг бир ҳикматини елға солади: «Хар кишининг аҳовли у эзулда ниҳондур».

Хиромий дostonда Сузини «қулғил баҳрининг тавҳари» деб баҳоласа, одам боласининг «хар лафзи жонсўз» бўлишини оруз қилади. Шу маънода «Чор дарвеш» кейинги авлодлар учун қатта мактаблир.

Илхом АХРОР

АДОЛАТСИЗЛИК ГИРДОБИДА

«Сирли қотиллик», «Адолат» нашриёти, 1995 йил. Орқасига қараб-қараб йўл бeсабабнинг йўловчининг манзилдан адашмоғи дeшoв. У ҳориганда қайси қашмадан қанқонини қондирганино, қай бир тикон тононин тилганини та-ҳаюл дунёсида айланғириб-айланғириб куради. Сафари давомиде нечоғи суринганичо, нечоғи суонганини умр таросида тортиб куради. Ва шундайин уйлаб-ўйлаб олимлайелади. Интилган дeвонни сари бeварелади.

Мен ўзбек адабиетини 70 йиллик истибоддан сунг улғу манзиллар сари бeраётган йўловчиға қиселагим кeлади. Эркин ижодий руҳ билан бир-тилган асарлар тобора қуяшиб бe-

УСТАНИ ХОТИРЛАБ

Устозлар номини еслаб туриш хайридир. Яқинда республика Уқувчилар саройида Ўзбекистон халқ устаси, Ўзбекистонда хизмат қурсатган уқитувчи Жалил Ҳақимов хотирасига бағишлаб утказилган кeча ана шундай хайрли ишлардан бири бўлди. «Усто» ва «Илҳом» фирмалари ҳоимийлигида ҳамда Уқувчилар саройи раҳбарлигида тапшил этилган Хотира кeчасига марҳум устанинг шоғирдлари, фарзандлари, расомлар ва уста билан бирга ишлаган ҳамкасблари тапширф буюрди. Наққош уста қолдириб кетган мерос ва унинг

тағида иштирок етдиган халқтаро жамоатчилик эътиборини ҳам тортмасдан қoлмайди. — Сулдаги халқтаро форум маданият индустриyasi, яъни маданият соҳасининг санаоти масалаларига бағишланди. Умуман, маданият соҳасининг санаоти биз учун янги тушунча. Шундай эмасми? — Шундай. Бирок бугун жаҳонда маданият индустриyasi дeган тушунча кeнг урф булаефир. Сабаби маданият соҳаси уз-зуздан ривожлана

МАДАНИЙ ТАРАҚҚИЁТНИНГ ОЙДИН ЙЎЛИДА

олмайди. Театрлар, кутубхоналар, турли маданий-маърифий муассасалар одамларнинг маънавий камолатига хизмат қилади. Бу соҳалар аҳолининг усоб бeраётган маънавий эҳтижларига мувофиқ ривожланиши учун муайян маблағлар зарур. Бошқариладиган режалар иқтисодиде замониде муассасалар учун ҳужалиғини давлат ажратадиган маблағлар ҳисобига юргизиб кeларди. Хозир ҳам шундай. Бирок бозор иқтисодиде даврида соҳани фақат давлат ажратадиган маблағларга қаратиб қуйиш унинг барқарор ривожланишини учун етарли эмас. Бу масала жаҳон қуламида, ривожланган мамлакатлар тажрибасида қул бор қурилган ва энг мақсалда мувофиқ йўлларни излаш ҳамон давом етмоқда. Маданият соҳасининг барқарор ривожини таъмин етдиган бошқа манбалар қилирилмоқда. Жаҳоннинг қулпаб мамлакатларида халқтаро туризм маданият индустриyasi, яъни маданият соҳасининг у санаоти сифатида майдонга чиқaeтир. Сайеҳлик тадбирлари ва

хорижлик туристларга курсатилдиган хизматлардан кeладиган даромадлардан маданият ишлари ривож учун сарфланмоқда. Чунки, халқтаро туризмини маданият соҳасидан ажратиб бўлмайди. Сайеҳлар у еки бу мамлакатга бeраб эканлар, улар энг аввало уша мамлакатдаги тарихий ва маданий едгорликларни курадилар. Миср еҳромлари, Хиндистондаги муъжизавий Бoбурий шаҳозадалар қурдирган Тоҷмаҳал, узамининг Самар-

Мустақиллик йилларида Ўзбекистонда яшовчи барча халқларнинг миллий маданиятлари тукис ривожланаётганлиги, мамлакатимизда миллий маданий марказлар самарали фаолият қурсатаятганлиги анжуманда айниқса қатта қизиқиш уйғотди. Хукумат миллий маданиятлар равнақига қатта эътибор қаратаётганлиги қайд этилди.

Биз халқтаро форум қатнашчиларига яқинда республика-миз пойтахти Тошкeндда ро туризм маданият индустриyasi сифатида маданий тараққийётнинг моддий заминини ташкил етмоқда. Бизнинг парoitимизда эса хунармандчилик, халқ амалий санъати маданият соҳасининг узига хос санаоти бўлиб хизмат қилиши мумкин.

Айни пайтда, республика-мизнинг Буюк Ипак йўлида жойлашгани ва Туркистоннинг қадим маданият бeшиқларини хорижий сайеҳларни тобора узига қулпроқ жалб етаётганлиги ҳам ундан маданият индустриyasi сифатида йўлдан илтиш имкониятини яратди.

Осие ва Тинч океани мамлакатлари маданият вазири-рининг ушбу илк анжуманида бир маротаба чақириниша қарор қилинди. Иккинчи анжуман ҳам Сеулда, 1997 йилда утказилади. Суҳбатимиз ниҳоясида шуни айтмоқчидимки, бизнинг буюк алломо мутафаккирларимиз, халқимиз ақл-заковати, бeназир санъатини руебга чиқарган улғу аждоқларимиз умуминсоний маданият хазинасига жуда қатта улғуш қушганлар. Мустақиллик йўлидан ишончли ва давлат қадамлар қуяётган республика-миз аҳли ота-бобуларимиздан мерос ана шу маънавий мулкимизни ҳар жиҳатдан бойитмоқдалар ва маданиятимиз равнақига қатта ҳисса қушмоқдалар.

Биз БМТ ва ЮНЕСКО сингари халқтаро ҳамжамиятлар ташаббуси билан утказилдиган бундай анжуманларда иштирок етар эканмиз ва миллий маданиятимиз ютуқларини намойиш қиларканми узимизнинг умуминсоний маданият равнақидеги тарихий урнимизни янада аниқроқ ва ойдинроқ қурмоқдамиз. Шу маънода Индонезиянинг Сола ва Жабуый Корeянинг Сеул шаҳарларида утган анжуманлар ҳам ўзбек маданиятининг халқтаро миқсeдаги доврўига доврўқ қушди.

Суҳбатини М. АБДУЛЛАЕВ езиб олади

«ЧАРОС»НИНГ ЧЕТ ЭЛ САФАРИ

1995 йил «Чарос» фoлклoр ансамбли учун есла қoладиган қувончи воқеа билан яқунланди. Сабаби, ансамбл аъзоларидан бир гуруҳи бир ҳафта мобайнида Индонезия сафарига бўлиб қайтидилар. Аслида бу сафар тасодифий эмас. Жамоа аъзолари йилдан-йилга узреспeртуарларини бойита бeриб, унутилмаётган халқ қушиқ-қуйларини, миллий қадриятларини меҳр билан урганги, мухлисларга тақдим етиб кeлмоқдалар. Шунинг учун ҳам бу ансамбли Индонезия пойтахти Жакартада утган «Истиклол — II» деб номланган фoлклoр, музoмто музика фестивалига тақдир етдилар. Қатта сахнада икки кун давомиде концерт бeридилар. Шунингдек, «Индонезия — Ўзбекистон» дустиқ кeчасида қатнашдилар. Миллий музика академиясида учрашулда бўлдилар. Умуман, Индонезияда «Чарос»ни жуда самимий қутиб олдилар ва ансамблининг ҳар бир чиқини байрамга айланги кeтди. Тошкeннинг Зангиота туманидаги «Азиз» фирмаси (президенти Шамсиддин Ҳужаев) қошида ташкил етилган бу ансамблининг йўл харажатларини республика «Турон» тижорат-бирлаштирув банки (райси Абдулманноф Зияев) зиммасига олди. Қувонари томони шундаки, банк бундан бeуен ҳам ансамбл билан ҳамкорликни давом еттириш ниҳиятда.

«Чарос»нинг дастлабки чет эл сафари кейингилари учун бир боқич бўлиб хизмат қилади, деб уйлаймиз.

Озода БЕКМУРDOBA

БОЛАЛАР ДАВРАСИДА

Тошкeнт шаҳридаги 22-урта мактабда тапшиқ болалар шоғир Қудрат Ҳикматнинг 70 йиллик юбилейига бағишланган анжуман бўлиб утди. Уни «Гуҳан» журнали бош муҳаррири, шоғир Сафар Барноев очди. — Ушбу юбилейни айнан 22-мактаб болалари даврасида илтишонлишининг рамзий маъноларини бeриб: Қудрат Ҳикмат болалиги мана шу мактабда утган. У мана шу мактабда синфдонларида сабоқ олган, мана шу мактаб партавларида уттирган. Бутун эса у заминнинг навабдаги тутилган қушини уш мактабдошлари давра-сида илтилолаётган...

Қудрат Ҳикматнинг дусти бe-

Г. МУСЛИМОВА

«ДЕВОНА»

Маълумки, Муқимий номдаги ўзбек давлат музикали театрининг етакчи актери Рустам Маъдиев езувчи Улмас Умарбековнинг «Фотима ва Зўра» номли асарини шу театрда узин илтипенровка қилиб, режиссёр сифатида сахнага қуйган эди. Яқинда бу актёр ва режиссёр «Девона» номли икки пардали музикали драма ездди. Чукүр драматизм билан сүюрилган, одамлар уртасидаги мураккаб муносабатларнинг азал-абад муаммоларига ҳақида фикрлашга улдончи бу асарини узин режиссёр сифатида сахналаштирди. Қуни-кeча ана шу спектакл премeраса бўлиб утди. Премeрада қатнашганлар асосий рол ижрочилари — театрининг етуқ ва еш актёрларидан Фароғат Раҳматова, Насриддин Руста-мов, Наима Пулатова, Зулайҳо Бойхонова, Боир Хoлми-расов, Турғун Бекпазаров, Сурьят Пулатов ва бошқаларнинг ижро маҳоратига юқори баҳо бeридилар. Спектаклга Ўзбеки-стон халқ артисти Наби Халилов дирижерлик қилди. Саҳна беазқларини рассом Собир Бекматов ишлаган. Асар руҳига мос музикаларни композитор Фарҳoд Олимов бeрастган.

УСТАНИ ХОТИРЛАБ

Устозлар номини еслаб туриш хайридир. Яқинда республика Уқувчилар саройида Ўзбекистон халқ устаси, Ўзбекистонда хизмат қурсатган уқитувчи Жалил Ҳақимов хотирасига бағишлаб утказилган кeча ана шундай хайрли ишлардан бири бўлди. «Усто» ва «Илҳом» фирмалари ҳоимийлигида ҳамда Уқувчилар саройи раҳбарлигида тапшил этилган Хотира кeчасига марҳум устанинг шоғирдлари, фарзандлари, расомлар ва уста билан бирга ишлаган ҳамкасблари тапширф буюрди. Наққош уста қолдириб кетган мерос ва унинг

УСТАНИ ХОТИРЛАБ

ған тажрибалар ва санъат сир-нос Шоҳалил Шоеқубов, ганж устаси Маҳмуд ота Усмонов, устанинг биринчи шоғирдари билан наққош Маҳмуд Тураев, егoч уймакорлиги буйига тапниган уста Ортиқ ака Файзуллаев, рассом Абдуғо-фир Абдураҳмонов, Уқувчи-лар саройи директори Олия Иброҳимова ва бошқа қушлаб ижодкор-санъаткорлар уз фи-крларини биддирилди. Саройнинг қурғазмалар за-лида хотира кeчасига бағиш-ланган еш наққош ва рассом-ларнинг ешг замаси очилди. Қурғазмалар урин олган асар-ларда устозлар қолдириб кe-

УСТАНИ ХОТИРЛАБ

Кўргазма залда

Хажвия

Ит йили булгани учунми, билмадим, куча, хибон, дукон, бозор, тепа ва пастки қаватлар, лифт, зинапоё, автобус, троллейбус, қўйинчи ҳамма-ҳамма ерларни итлар босиб кетган. Уларни ҳаёт тўшларимда кўриб, чўчиб чиқаман.

Сизга кулпилидир, менга эса — ачинарли. Итларни куравериб кўргани кўзим, эшитгани кулогим қолмабди. Бу қўрғурлардан қанча узок буламан дедим, шунча рушпарамдан, оёқларим остидан чиқиб келаверади.

Индамай тинч юришса майли-я... Ит булади-ку индамийимди. Ачинарлиси шундаки, катта кишилар, тузуккина хонимлар, арслондек йигитлар, сарвиқомат нозанинлар, митти болажонлар, қўйинчи ҳаммаси, мандан ташқари, қилдиған ишлари йўқдек, итгани еталагани еталади.

Итларнинг хили ҳам, ранги ҳам, бўйи ҳам, тури ҳам кўп экан. Бироқ тури кўп бўлгани билан турки бир — ҳаммасиям итлар.

Индамай тинч юришса майли-я... Ит булади-ку индамийимди. Ачинарлиси шундаки, катта кишилар, тузуккина хонимлар, арслондек йигитлар, сарвиқомат нозанинлар, митти болажонлар, қўйинчи ҳаммаси, мандан ташқари, қилдиған ишлари йўқдек, итгани еталагани еталади.

Индамай тинч юришса майли-я... Ит булади-ку индамийимди. Ачинарлиси шундаки, катта кишилар, тузуккина хонимлар, арслондек йигитлар, сарвиқомат нозанинлар, митти болажонлар, қўйинчи ҳаммаси, мандан ташқари, қилдиған ишлари йўқдек, итгани еталагани еталади.

кангизда бирор ой ишлаб берар, — деди. Лойкашнинг шoirлик роҳатию, газета хodимининг азоби шундан бошланди.

«Сотқинбой ака деган чиройли номиндан айланай, Оромгоҳда қад ростлаган шипирли томиндан айланай».

Хажвия

У газали туман газетасига берган эди. «Бу машқнинг адабиетга алоқаси йўқ», деди хodим. У хodимнинг устидан муҳаррирга арз этиб, дук урди:

Орадан бир ҳафта утгар «Томиндан айланай» деган газал «Номиндан айланай» сарлаҳаси билан эълон қилинди. У қурувчиларга бағишланган бўлиб, аслидан фақат «айланай» деган сўз қолганди, холос.

«Сотқинбой ака деган чиройли номиндан айланай, Оромгоҳда қад ростлаган шипирли томиндан айланай».

«Сотқинбой ака деган чиройли номиндан айланай, Оромгоҳда қад ростлаган шипирли томиндан айланай».

«Сотқинбой ака деган чиройли номиндан айланай, Оромгоҳда қад ростлаган шипирли томиндан айланай».

«Сотқинбой ака деган чиройли номиндан айланай, Оромгоҳда қад ростлаган шипирли томиндан айланай».

«Сотқинбой ака деган чиройли номиндан айланай, Оромгоҳда қад ростлаган шипирли томиндан айланай».

«Сотқинбой ака деган чиройли номиндан айланай, Оромгоҳда қад ростлаган шипирли томиндан айланай».

«Сотқинбой ака деган чиройли номиндан айланай, Оромгоҳда қад ростлаган шипирли томиндан айланай».

«Сотқинбой ака деган чиройли номиндан айланай, Оромгоҳда қад ростлаган шипирли томиндан айланай».

Унинг қонилда асли шoirлик йўқ эди. Базан қитқакиттақ отиб туриниши ҳисобга олмаганда, дурустига лойкаш эди. Нима жин урдию амалдорлардан бирининг уйда лойкашлик қилиб юриб туйқус-шoir бўлиб қолди.

«Шoirларгаям маззада, — уйлай бошлади у, — қўлини совуқ сувга урмайди, жазирамада томга лой босмайди, радионинг ичига кириб олиб, шёр укиб, пулни олаверади...»

«Шoirларгаям маззада, — уйлай бошлади у, — қўлини совуқ сувга урмайди, жазирамада томга лой босмайди, радионинг ичига кириб олиб, шёр укиб, пулни олаверади...»

«Шoirларгаям маззада, — уйлай бошлади у, — қўлини совуқ сувга урмайди, жазирамада томга лой босмайди, радионинг ичига кириб олиб, шёр укиб, пулни олаверади...»

«Шoirларгаям маззада, — уйлай бошлади у, — қўлини совуқ сувга урмайди, жазирамада томга лой босмайди, радионинг ичига кириб олиб, шёр укиб, пулни олаверади...»

«Шoirларгаям маззада, — уйлай бошлади у, — қўлини совуқ сувга урмайди, жазирамада томга лой босмайди, радионинг ичига кириб олиб, шёр укиб, пулни олаверади...»

«Шoirларгаям маззада, — уйлай бошлади у, — қўлини совуқ сувга урмайди, жазирамада томга лой босмайди, радионинг ичига кириб олиб, шёр укиб, пулни олаверади...»

Рассом Н. НУРМОНОВ

«Шoirларгаям маззада, — уйлай бошлади у, — қўлини совуқ сувга урмайди, жазирамада томга лой босмайди, радионинг ичига кириб олиб, шёр укиб, пулни олаверади...»

«Шoirларгаям маззада, — уйлай бошлади у, — қўлини совуқ сувга урмайди, жазирамада томга лой босмайди, радионинг ичига кириб олиб, шёр укиб, пулни олаверади...»

«Шoirларгаям маззада, — уйлай бошлади у, — қўлини совуқ сувга урмайди, жазирамада томга лой босмайди, радионинг ичига кириб олиб, шёр укиб, пулни олаверади...»

Муассислар: Ўзбекистон Республикаси Маданият Ишлари Вазирлиги, Ўзбекистон Ёзувчилар Уюшмаси

Ўзбекистон Адабиёти ва Санъати

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МЕЛИБОВ

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МЕЛИБОВ